

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ – БИТОЛА
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ – БИТОЛА

ВИОЛЕТА ЈАНУШЕВА
БИСЕРА КОСТАДИНОВСКА-СТОЈЧЕВСКА

АКАДЕМСКО ПИШУВАЊЕ 2

Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола
Педагошки факултет – Битола

За издавачот
проф. д-р Валентина Гулевска

Рецензенти

проф. д-р Људмил Спасов, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ –
Филолошки факултет „Б. Конески“ – Скопје

проф. д-р Ирина Петровска, Универзитет „Св. Климент Охридски“ –
Битола, Факултет за туризам и угостителство – Охрид

Лектор
проф. д-р Виолета Јанушева

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

001.8:808.1(075.8)

ЈАНУШЕВА, Виолета

Академско пишување 2 / Виолета Јанушева, Бисера
Костадиновска-Стојчевска. - Битола : Педагошки факултет, 2019. - 92 стр.; 25 см
Библиографија: стр. 90-92

ISBN 978-9989-100-55-0

1. Костадиновска-Стојчевска, Бисера [автор]
а) Академско пишување - Високошколски учебници
COBISS.MK-ID 111216906

Содржина	
Предговор	6
1. ПИСМО (Б. К. С., В. Ј.)	7
1.1. Поим.	7
1.2. Видови писма.....	7
1.3. Структура на писмото.....	7
1.4. Упатства и насоки за пишување формално писмо.....	7
1.5. Структура на формалното писмо	8
1.5.1. Вовед	8
1.5.2. Тело.....	8
1.5.3. Заклучок	9
1.6. Видови формални писма	9
1.6.1. Молба/Барање.....	9
1.6.2. Потврда.....	11
1.6.3. Приговор/жалба.....	13
1.6.4. Соопштение	13
1.6.5. Вест.....	14
1.6.6. Записник.....	15
1.6.7. Деловно писмо.....	16
1.6.8. Препорака.....	17
1.6.9. Препорака за вработен кој го напушта работното место	18
1.6.10. Неформално писмо.....	20
1.6.11. Биографија	21
2. Интервју: уметност на подготовка, реализација и креативна употреба (В. Ј.)	25
2.1. Поим.	25
2.2. Типови интервју	25
2.3. Техники пред интервјуирање	25
2.4. Активност.....	26
2.5. Активност.....	26
2.6. Активност.....	26
2.7. Реализација на интервјуто	27
2.8. Активност.....	28
2.9. Активност.....	28
2.10. Активност.....	29
2.11. Активност.....	29
2.12. По интервјуто – практика и пишување	29
2.13. Совети при претворање на материјалот во интервју	29
2.14. Техники за интервјуирање.....	31
2.15. Активност.....	32
2.16. Активност.....	32

2.17. Активност.....	33
2.18. Активност.....	33
3. Аргумент (Б. К. С.)	35
3.1. Дефинирање на аргументот.....	35
3.2. Делови на аргументот	35
3.3. Останати делови на аргументот.....	38
3.4. Модел на есеј	41
Науката за четирите најчести митови против вакцинирањето.....	41
3.5. Активност 1.....	43
3.6. Активност 2.....	44
3.7. Техники за развивање на аргументи.....	44
3.8. Елементи на ефективниот аргумент	45
3.9. Грешки при пишување на аргументите	46
3.10. Активност 3.....	48
Вакцинацијата е право на избор!.....	48
Ваксините се канцер во шприц!	51
3.11. Активност 4.....	54
4. ПИШУВАЊЕ РЕЗИМЕ (В. Ј.).....	54
4.1. Поим	54
4.1.1. Разлика меѓу главните идеи и деталите	55
4.2. Активност.....	55
4.3. Активност.....	55
4.4. Активност.....	56
4.5. Пред пишување на резимето	56
4.6. Активност.....	56
4.7. Активност: Пишување на резимето.....	57
4.8. Активност.....	57
4.9. Активност.....	58
4.10. Активност.....	58
4.11. Активност.....	58
4.12. Преглед – ревизија.....	58
4.13. Активност.....	58
4.14. Активност.....	59
4.15. Активност.....	60
5. ЕСЕЈ: ПРОБЛЕМ – РЕШЕНИЕ (В. Ј.).....	64
5.1. Структура.....	64
5.1.1. Воведен параграф	65
5.1.2. Тело	66
5.1.3. Завршен параграф.....	66
5.1.4. Примери.....	67
5.1.5. Примери.....	68
5.1.6. Активност.....	69

5.1.7.	Активност.....	70
5.1.8.	Активност.....	70
5.1.9.	Активност.....	70
5.1.10.	Активност.....	70
5.2.	Карактеристики на есејот проблем – решение.....	71
5.2.1.	Совет.....	72
5.2.2.	Теми за есеј проблем – решение во различни области.....	73
5.3.	Активност.....	75
5.4.	Активност.....	76
5.5.	Пример за есеј проблем – решение.....	76
6.	ЕСЕЈ – ЗА И ПРОТИВ (Б. К. С.).....	77
6.1.	Поим.....	77
6.2.	Структура на есејот.....	78
6.2.1.	Воведен параграф и теза во есејот.....	78
6.2.2.	Тело на есејот и аргументи за и против.....	79
6.2.3.	Завршен параграф.....	79
6.2.4.	Примери.....	79
7.	Активност.....	88
	Користена литература.....	89

Предговор

Книгата *Академско пишување 2* претставува продолжение, продлабочување и збогатување на содржините што се дел од *Академско пишување 1*. Таа е резултат на постојаните истражувања на авторките на проблемите и на предизвиците во оваа област, а, првенствено, се однесува на подобрување на компетенциите за оформување на мислата во пишана форма. Во оваа смисла, *Академско пишување 2*, во голема мера, придонесува за култивирање на пишаниот израз, а истовремено и за афирмирање на стандарднојазичната норма. Книгата, исто така, се јавува како резултат на непостоењето на релевантна литература на македонски јазик од оваа област, пред сè, за потребите на студентите, но и за поширока употреба.

Содржините што се обработуваат во оваа книга, природно, се надоврзуваат на оние од претходно издадената, *Академско пишување 1*. Веруваме дека ќе го предизвикаат интересот на студентите, но и на сите заинтересирани за подобрување на вештините за пишување.

Најискрено им се благодаруваме на рецензентите за нивните конструктивни сугестии и коментари.

Авторките

Битола, 2019 г.

1. ПИСМО

1.1. Поим. Писмото има многубројни форми и употреби, а неговото пишување, всушност, е активност која е дел од академските вештини за пишување. Писмото, според својата форма, може да биде долго или кратко и едноставно или посложено. Со развивањето на вештините на пишувачот за пишување писмо, се усложнува и неговата форма. Техниките за пишување писмо, најчесто, многу брзо се совладуваат. Во однос на ова, постои уште еден аспект кој треба да се спомене, а тоа е дека не постои голема разлика меѓу начинот на пишување писмо и начинот на кој се пишува, на пример, еден петпараграфски есеј. При пишување писмо, важно е да се следат основните правила за пишување и да се земе предвид стандарднојазичната норма на македонскиот јазик.

1.2. Видови писма. Постојат повеќе видови писма. Најчесто, се зборува за два вида, и тоа: формално и неформално.

1.3. Структура на писмото. Како секој структуриран петпараграфски или друг вид есеј и писмото има сопствена структура. Секој дел од таа структура одговара на еден дел од петпараграфскиот есеј. Во писмото треба да има: обраќање што е соодветно на воведот во еден есеј, порака што е соодветна на телото на еден есеј и поздрав и потпис на испраќачот што се соодветни на заклучокот во еден есеј.

Оттука, се заклучува дека пишувањето писмо не е ништо поразлично од пишување на еден, на пример, петпараграфски есеј и по својата форма и по својата содржина. Во двата случаи, пишувачот мора да го организира процесот на пишување за да ја пренесе пораката на еден логичен и смисловен начин.

Без оглед на тоа дали писмото е формално или неформално, постои еден општ модел кој лесно се следи. Станува збор, всушност, за општи правила при пишување на едно писмо. Секое писмо треба да ги содржи следниве структурни елементи:

- Обраќање до примацот на писмото (за кого е наменето писмото).
- Тело на писмото.
- Поздрав, односно заклучна реченица.
- Потпис на испраќачот.

1.4. Упатства и насоки за пишување формално писмо. При формална комуникација, односно при пишувањето на кој било текст за формална комуникација, треба да се почитуваат следниве општи насоки:

- Употреба на стандарден македонски јазик. Не е дозволена употреба на разговорна лексика, жаргон и дијалектизми.
- Службена комуникација. Овие текстови се официјални документи, па затоа тие треба да имаат службен карактер. Не се дозволени блискост, искажување чувства или пристрасност. Обраќањето е со *Вие* и се

користат соодветна етикеција и учтиви изрази, на пример, *Почитуван градоначалник(у)*. Во однос на употребата на заменските форми за учтиво обраќање, треба да се потенцира дека кога станува збор за учтиво обраќање кон едно лице, овие форми се пишуваат со голема буква, на пример, *...иако во Вашето писмо истакнавте...*, но кога станува збор за учтиво обраќање кон повеќе лица, овие форми се пишуваат со мала буква, на пример, *Почитувани, ви ја испраќаме поканата...*

– Економичност на изразот и прецизност. Содржината на овие текстови треба да биде јасна и прецизна и треба да се почитува правилото *ништо повеќе*. Тоа значи да не се употребуваат епитети, компарации, повторувања, долги воведи, непотребни информации или непотребно да се развлекува текстот.

1.5. Структура на формалното писмо

1.5.1. Вовед. Формалното писмо започнува со обраќање. Обраќањето, без исклучок, го содржи воведувачкиот збор *Почитуван/a/o/i* што е дел од македонската компетенција на комуникацијата. Обраќањето во кое се содржи зборот *Драг/a/o/i* е од поново време и може да се смета за влијание на англискиот врз македонскиот јазик, зашто е општопознато дека обраќањето во формални писма во англискиот јазик започнува со *Dear*. Во најново време, се забележува обид за заживување на моделот *Драг/a/o/i* при обраќањето во македонскиот јазик. Обраќањето може да го содржи само воведувачкиот збор.

По воведувачкиот збор, следува апелативот *господин* или *госпоѓа*. Се препорачува овој апелатив да се пишува со вокативната наставка *-е* или *-о*, односно *господине* или *госпоѓо*, значи, *Почитуван господине*. По апелативот може да следува и презимето што се смета за сигнал на формалната комуникација, на пример, *Почитуван господине Митревски* или *Почитувана госпоѓо Трајковска*.

Во одделни случаи, по воведувачкиот збор може да следи и друга именка, на пример, *издавач, родител, колега, корисник* и сл. Се препорачува овие именки да се пишуваат со соодветната вокативна наставка, секако, доколку формата на именката го дозволува тоа, на пример, *Почитуван кориснику*, но *Почитуван колега*.

По воведувачкиот збор, може да следува именка што означува професија, звање или титула, на пример, *директор, претседател, декан* и сл. Препорака е и овие именки да се пишуваат во вокативна форма, на пример, *Почитуван декане* или *Почитуван претседателе, докторе* и сл. Во овој случај, по именката може да следува и презимето, на пример, *Почитуван докторе Талевски*.

1.5.2. Тело. Телото на писмото, текстот, односно на пораката може да продолжи во истиот ред по обраќањето. Во тој случај, по обраќањето се пишува запирка, а пораката продолжува во истиот ред со мала буква.

Текстот, односно пораката може да започнува веднаш под обраќањето по должината на левата маргина. Во тој случај, по обраќањето се пишува запирка, а новиот ред се вовлекува, што е сигнал за започнување на нова мисла. Новиот ред, секако, започнува со голема буква. Во овој дел се пишува главната порака, односно испраќачот се претставува и кажува која е целта на писмото, а на крај го завршува (заклучува) писмото.

1.5.3. Заклучок. Заклучокот се состои од една до две реченици, со кои пишувањот изразува надеж дека позитивно ќе се одговори на неговата молба, неговото барање и сл. Најчесто се користат изразите: *Ви благодарам* и *Однапред Ви благодарам*. Во заклучокот може да стои само едно *Благодарам* и тоа е сосема доволно.

За да се напише добро структурирано писмо, тоа треба да се осмисли претходно. Потоа, мислата треба да се организира, а тоа значи дека формата и содржината на писмото треба да се соодветни на намерата на испраќачот на писмото.

1.6. Видови формални писма

1.6.1. Молба/Барање. Молбата и/или барањето се видови писма што се слични во својата структура. Структурата на молбата, односно на барањето е следна:

- Во горниот десен агол на листот се пишува лицето и/или институцијата до кои е упатена молбата.

- Во средината на листот се пишува насловот (**М О Л Б А**).

- Под насловот се пишуваат податоци за испраќачот: презиме, татково име, име, адреса или друг релевантен податок, кој соодветствува со молбата/барањето (на пример, ученик во ПП²). На пример, Од Марија Христо Талевска, ул. „Васко Карангелески“ 23, студент на Педагошкиот факултет во Битола.

- Предмет на молбата (една реченица, на пример, Ослободување од настава).

- Содржина на молбата – Директно се пристапува кон целта на пораката, без да се пишува *Го молам горенаведениот орган* или *Го молам горенаведениот наслов*, на пример, Во месец март треба да присуствувам на интернационална студентска конференција. Ве молам да ме ослободите од настава.

- Ако се поднесуваат и други документи со молбата, тие треба да се наведат.

- Благодарност.

- Во долниот десен агол, стои зборот *Подносител*, израмнет со десната маргина. По него, стои запирка, а под него името, презимето и потписот на подносителот. Ако се случува обраќањето во рамките на една институција или меѓу повеќе институции, по благодарноста, во долниот десен агол, наместо подносител, често, стои изразот *Со почит*, по кој,

секогаш следува записка, а потоа, под него името и презимето на подносителот и потпис.

– Секоја од наведените информации се наведува во нов параграф.

– Под содржината, од левата страна се пишува место и датум, а од десната страна името и презимето на лицето што ја поднесува молбата. Овие податоци се израмнети со левата, односно со десната маргина. Истиот образец се однесува и на барањето. Зборовите *молба* и *молам* се заменуваат *барање* и *барам*.

Пример 1:

До
директорот на
СУГС „Никола Карев“ – Скопје

М О Л Б А

Од Ристовски Стојан Ристе, ученик во III² во СУГС „Никола Карев“, Скопје.

Предмет: Ослободување од настава.

Како активен спортист и член на КК „Работнички“ – Скопје, молам да бидам ослободен од наставата во периодот од 10.5.2010 г. до 24.5.2010 г., поради учество на меѓународен турнир во кошарка во Истанбул, Турција.

Во прилог на молбата ги доставувам следните документи кои треба да послужат како доказ:

1. Потврда за членство во КК „Работнички“ – Скопје,
 2. Покана за учество од организаторот на турнирот.
- Однапред Ви благодарам.

Скопје, 10.5.2010 г.

Подносител,
Ристе Ристовски
потпис

Пример 2:

До Советот на постдипломски студии на
Педагошкиот факултет – Битола

Б А Р А Њ Е

Од Костадиновска Бисера, студент на постдипломски студии на групата Англиски јазик со досие бр. 212.

Предмет: Барање за определување на ментор.

Според Правилникот за организирање на постдипломски и докторски студии и стекнување со докторат на науки на Педагошкиот факултет – Битола, барам за мојот магистерски труд со наслов *Зборообразувачките тенденции во англискиот јазик при користење на интернет-социјалните мрежи и методичките импликации во наставата по англиски јазик* да ми ја определи како ментор проф. д-р Ирина Петровска.

Ви благодарам.

Битола, 31.5.2011 г.

Подносител,
Бисера Костадиновска
потпис

Пример 3:

До Деканска Управа на Педагошки Факултет- Битола

МОЛБА

Јас, виш лектор м-р Бисера Костадиновска, го молам горенаведениот наслов да ми овозможи отсуство од работа од 16.09.2014 до 19.09.2014 година поради учество во летна школа во Валона, Р. Албанија во рамките на DAAD Проектот за Академско Пишување на факултетите во ЛИЕ.

Однапред Ви благодарам.

03.09.2014

виш лектор м-р Бисера Костадиновска

(потпис)

1.6.2. Потврда. Потврдата е вид формално писмо кое најчесто се издава од компанија, институција или од некое друго официјално правно лице. Во неа треба да се содржат следните информации: кому му се издава потврдата, која е функцијата на лицето на кое му се издава потврдата, што се потврдува и за што треба да му послужи на лицето кое ја бара. Во левиот долен агол се пишува местото и датумот на издавање. Во десниот долен агол треба да стои името и презимето на директорот или службеното лице на институцијата и потпис. Потврдата секогаш се издава на барање на лицето и служи за да се остварат неговите права. Затоа, секоја потврда мора да содржи печат на организацијата што ја издава, како и деловоден број. Деловодниот број се пишува пред насловот потврда во горниот лев агол, израмнет со левата маргина.

Пример:

Бр. 08-63/1
ДООЕЛ „ЛИБЕРТАС“ – Охрид

П О Т В Р Д А

ДООЕЛ „ЛИБЕРТАС“ – Охрид потврдува дека лицето Никола Петровски е во работен однос во оваа фирма на работно место – менаџер по туризам.

Потврдата се издава на барање на именуваниот за да му послужи за патување во странство.

Охрид, 23.3.2009 г.

Секретар,
Димовски Стеван
потпис

ПЕЧАТ НА ОРГАНИЗАЦИЈАТА

1.6.3. Приговор/жалба. Со приговорот/жалбата се искажува несогласување со решение донесено од страна на институцијата. Образецот за пишување е ист како тој за молба/барање. Целта на приговорот/жалбата е изменување на донесената одлука. Она што е специфично за овој вид писмо е тоа дека за поткрепување на жалбата се потребни аргументи.

Пример:

До
МОН на РСМ,
Сектор за ученички стипендии

П Р И Г О В О Р

Од Ристовски Стојан Ристе, ученик во III² во СУГС „Никола Карев“ во Скопје.

Предмет: Одлука за доделување ученички стипендии.

Иако ги исполнував сите услови кои се бараа во конкурсот за доделување стипендии за талентирани ученици, според вашата одлука донесена на 10.10.2010 г. не се стекнав со правото на користење стипендија.

Со оглед на тоа што на конечниот список на корисници на стипендија се најдоа ученици кои немаат континуиран одличен успех, ниту дипломи и пофалници, на кои јас сум носител, го изразувам своето незадоволство и приговарам на вашата одлука.

Се надевам дека вашата одлука ќе биде ревидирана и изменета.

Скопје, 15.10.2010 г.

Подносител,
Ристевски Ристе
или
Со почит,
Ристевски Ристе
потпис

1.6.4. Соопштение. Соопштението претставува вид писмо кое треба да е кратко и јасно и да ја оствари својата цел, а тоа е да соопшти нешто

за некого. Соопштението треба да содржи прецизни податоци: што се соопштува, за кого е наменето соопштението и прецизни датуми.

Пример:

С О О П Ш Т Е Н И Е

ЕВН – Скопје ги известува жителите на населбата Радишани дека на 30.5.2010 г., во периодот од 08:00 до 17:00 часот ќе има прекин во напојувањето со електрична енергија поради замена на старите механички броила со нови дигитални уреди.

Раководител на ЕВН – Скопје,
Петко Петковски
потпис

1.6.5. Вест. Веста е писмо со кое се информира за нешто. Може да се каже дека веста спаѓа во полуформални писма. Со веста, најчесто, се информира за настан кој се случил или ќе се случи. При пишување на вест, не се употребуваат фразите *Ве информираме* или *Ве известуваме*. Во содржината на веста треба да се одговори на следното: *кој, што, кога, каде, зошто*. Насловот на веста треба да е соодветен со содржината и да привлекува внимание, со цел веста да биде прочитана.

Пример:

Рок-гимназијада во МКЦ

Вечерва со почеток во 20:00 часот во холот на МКЦ ќе се одржи првата рок-гимназијада на која ќе учествуваат 15 училишни бендови.

Секој бенд ќе изведе по три песни од познати рок-пејачи. Гимназијата има натпреварувачки карактер, а победничкиот бенд ќе добие можност да сними песна и видеозапис. Победникот ќе биде избран по пат на тајно гласање од публиката.

Гимназијата е во организација на Унијата на средношколци и Градот Скопје. Организаторите најавуваат дека планираат оваа манифестација да прерасне во традиција. Влезот е слободен.

1.6.6. Записник. Записникот претставува текст во кој се пренесува објективно она што се случило или она што се кажало на некој состанок/средба. Постојат различни видови записници (на пример, полициски записник или записник од одржан состанок). Записникот го води и составува записничар, а го потпишува одговорното лице. Записникот се состои од следниве елементи:

- Под насловот задолжително се пишува името на телото кое заседавало, времето и местото на одржување на состанокот.
- Се наведуваат членовите кои присуствувале на средбата.
- Се наведува кој го водел состанокот.
- Се набројуваат точките на дневниот ред и се прифаќаат. Доколку постои потреба, дневниот ред може да се прошири.
- Се пренесува што се дискутирало за секоја точка: кој рекол, што рекол и сл. во кратки црти, а задолжително се запишува заклучокот по одредената точка.
- На крајот во долниот десен агол се потпишува записничарот, а од левата страна оној кој го водел состанокот (најчесто е тоа претседателот на телото што имало состанок, директорот на советот и сл.).

Пример:

З А П И С Н И К

Од состанокот на Советот на претседатели на паралелките од четвртата година при СУГС „Никола Карев“, одржан на 21.3.2010 г. во просториите на училиштето.

На состанокот присуствуваа: претседателот на Советот, Марко Марковски, членовите Игор Тасевски, Перо Петревски, Лидија Донева, Коста Костов, Зоран Зоревски, Елена Ацева и помошникот-директор Здравко Здравковски.

Состанокот го водеше претседателот на Советот.

На состанокот беше усвоен следниот

Д Н Е В Е Н Р Е Д

1. Разгледување на понудите за екскурзија во Будимпешта.
2. Тековни прашања.

Точка 1. Претседателот на Советот ги презентираше понудите кои пристигнаа во училиштето. Понуди доставиле туристичките агенции „Палма“, „Медитеран“ и „Глобус“.

Сите понуди се однесуваа на петдневен полупансионски аранжман и вклучен превоз по цена од 8 000 денари. Агенциите „Глобус“ и „Палма“ во понудената цена не ги вклучиле трошоците за патничка виза и осигурување, кои учениците би ги чинело дополнителни 850 денари.

По кратка дискусија членовите на Советот констатираа дека понудата на „Медитеран“ е најповолна.

Точка 2. Оваа точка помина без дискусија.

Записничар,
Катерина Бинова
потпис

Претседател на Советот,
Марко Марковски
потпис

1.6.7. Деловно писмо. Деловното писмо служи за официјално општење меѓу организации, фирми, претпријатија и други правни субјекти. Деловното писмо треба да содржи една едноставна порака во форма на информација.

Според содржината на деловното писмо се разликува: известување, потврда, покана, предлог, понуда. Деловното писмо треба да содржи податоци за испраќачот (име на организацијата со адреса, број на телефон/факс, датум на испраќање) и податоци за примачот (име на организацијата со адреса и со име на службеното лице). Податоците на испраќачот може да се дадени и во форма на лого или меморандум.

Во последно време, актуелен е еден нов модел на деловно писмо. Според тој модел, податоците на испраќачот се пишуваат во горниот десен агол, а податоците на примачот од левата страна на листот. Ако се знае кому му е точно упатено писмото, се почнува со обраќање што е наведено погоре, а ако примачот не е познат се почнува само со *Почитувани*, по што секогаш стои записка. Податоците од кого и за кого се израмнети по левата, односно по десната маргина.

– Главната информација во писмото треба да се издели во посебен параграф.

– Во деловно писмо не се пишува П. С.

– Писмото најчесто завршува со изразите *Срдечен поздрав* или *Со почит*, по што следи записка, а под изразот се наведуваат името и презимето на испраќачот.

– На крајот се става потпис на службеното лице.

Пример:

Александар Коревски
Менаџер за продажба
„Еуродистрибуција“ – АД „Скопје“,
ул. „Никола Карев“ бр. 124,
тел. +389 2 3222 222

Михаил Стојанов
„Игнација“ – ДООЕЛ – Скопје,
ул. „Орце Николов“ бр. 2,
тел. +389 2 333 333

Почитуван господине Стојанов,

По повод десет години од постоењето на нашата фирма во периодот 1.6.2010 г. – 15.6.2010 г., одобруваме 20 % попуст на целиот асортиман за сите потрошувачи. Во знак на благодарност за укажаната доверба и коректната долгогодишна соработка, нашата фирма Ви одобрува дополнителни 10 % попуст (вкупно 30 %) и бесплатен транспорт.

Надевајќи се дека ќе ги искористите поволностите кои ги нудиме, срдечно Ве поздравуваме.

Скопје, 15.5.2010 г.

Со почит,
Александар Коревски
потпис

1.6.8. Препорака. Препораката е чест вид писмо во светот на деловната кореспонденција. И најмалите „грешки“ (несоодветен речник, на пример), може да придонесат овој вид писмо да не ја оствари својата намера. Ако е писмото премногу позитивно, би можело да се појави чувство на недоверба, а ако звучи премногу негативно, може да се разбере како субјективно. Она што треба да се запамети е дека препораките треба да се базираат на факти, а не на мислења. Тие треба да имаат објективен тон и да ја следат стандардната форма за пишување на писмо за препорака. Како и за другите форми на деловната кореспонденција така и за оваа важи правилото *едноставно е подобро*, и содржински и визуелно. Според компанијата „Стратегиски комуникации“ (Strategic Communications) од САД, најчесто користени писма за препорака се:

– Препорака за вработен кој го напушта своето работно место – добар работник.

– Препорака за вработен кој го напушта работното место – препораката се пишува без негово барање.

– Препорака за поранешен вработен – просечен работник.

– Барање за препорака упатено до компанијата во која работникот претходно работел.

1.6.8.1. Препорака за вработен кој го напушта работното место, добар работник. Оваа препорака е, можеби, најлесна за пишување. Тоа е еден вид кратко резиме за работникот од аспект на работодавецот. Ваков вид писмо е добро да се испрати и до самиот работник со опцијата ВСС (blind carbon copy). ВСС или blind carbon copy претставува можност препораката да се испрати до оној кој ја побарал, но да биде испратена и до оној на кој се однесува препораката, без компанијата или институцијата која ја побарала да знае. Тоа претставува еден вид известување за кандидатот дека била побарана препорака за неговата работа и начинот на работење и што се содржело во препораката.

Пример:

Име на компанијата

Адреса

Град, поштенски код

Датум

Име и презиме (до кого е адресирано писмото)

Титула

Компанија

Адреса

Град, поштенски код (во Македонија прво доаѓа поштенски код, а потоа град)

Почитуван/а господине/госпоѓо/госпоѓице _____,

Со особено задоволство одговарам на Вашето барање за препорака за _____, кој/која беше службеник во нашата компанија во изминативе две години.

Таа/Тој беше речиси целосно одговорен/на за организирање на канцелариските системи овде во „Механички системи“ – ДОО. За кратко време тој/таа успеа да нè трансформира од канцеларија во која се работеше со заостанување и брзање во канцеларија во која системите за наплаќање, фактурирање и персонал се сензибилни и лесно се контролираат. Уште повеќе, неговите/нејзините менаџерски способности беа евидентни од односот со службениците кои не се вработени со полно работно време. Тој/Таа беше целосно одговорен/на за најмување и обу-

чување на овие лица и во разговор со кој било од нив може да се дознае дека неговиот/нејзиниот однос со нив бил строго професионален и фер.

Ако имате потреба од вработен кој е одговорен, вешт и има потенцијал да напредува, тогаш треба да го/ја вработите г./г-ѓа/г-ца _____.

Со почит,
Име и презиме на службеното лице, работодавач
(ПЕЧАТ НА ОРГАНИЗАЦИЈА)

Ако се работи за препорака која вработениот не ја бара, тогаш формата и текстот остануваат исти. Единствено што се менува е тоа што на местото на примачот не стои име, адреса, компанија...

Содржината на писмото за препорака се менува доколку се пишува за работник со просечни резултати. Во тој случај, коментарите треба да се ограничат на аспекти поврзани со работата и треба да се избегнуваат лични критики.

Ако работодавецот побара препорака од лицето кое кандидатот го навело во својата биографија, тогаш треба да се напишете името и, се разбира, позицијата за која кандидатот се пријавил и да се потенцира она за што се интересира работодавецот – аспектот од работењето или личноста. Исто така, работодавецот треба да нагласи дека би бил благодарен ако се обезбедат дополнителни информации кои би му биле од корист.

Пример:
Име на компанијата
Адреса
Град, поштенски код
Датум
Име и презиме (до кого е адресирано писмото)
Титула
Компанија
Адреса
Град, поштенски код (во Македонија прво доаѓа поштенски код, а потоа град)

Почитуван/а господине, госпоѓо, госпоѓице _____,
Кандидатот _____ Ве назначи Вас како лице за препорака во својата биографија, за работното место партнер во компанијата _____. Дали би биле љубезен/на да ни ги пренесете Вашите импресии за талентот и силните страни на кандидатот _____ како професионалец и тимски работник, како и за други негови способ-

ности кои сметате дека би биле корисни за нас во процесот на донесување на одлука за вработувањето.

Однапред Ви благодарам.

Со почит,
Име и презиме на службеното лице/ работодавецот

1.6.10. Неформално писмо. Неформалното писмо или уште наречено приватно писмо се одликува со личен стил на искажување. Конципираноста на ваквиот вид писмо зависи од односот меѓу испраќачот и примачот. Во ваквите видови писма не се пишува до кого е упатено. Тоа се прави на предната страна на пликот. Други карактеристики на ваквиот вид писмо се:

- Може да се напише датум во горниот десен агол, а може и на крајот лево.

- Се почнува со поздрав или обраќање (на пример, Здраво Ана, или Драги Зоран). По името се пишува запирка.

- Содржината на писмото се почнува во нов ред со голема буква или продолжува во истиот ред, со мала буква.

- Содржината на писмото се издвојува во параграфи.

- На крајот, во десниот агол се пишува од кого е писмото.

Пример:

Скопје, 21.5.2010 г.

Драга Мира, изминаа...

Изминаа два месеци од нашата последна средба, но не избледеа спомените, кои постојано ми навираат.

Денес е недела и слободното време, верувала или не, го поминав разгледувајќи ги фотографиите што го овековечија нашето дружење. Всушност, тие се и причината што го пишувам ова писмо. Гледајќи ги фотографиите, сфатив колку ми недостигааш и дека морам што поскоро да те видам. До крајот на јуни треба да го искористам минатогодишниот одмор, па би било супер, ако немаш други планови, да те посетам во преубавата Будимпешта и повторно да поминеме незаборавни моменти на убавиот син Дунав.

Се надевам дека ќе ти биде драго да се видиме. Очекувам твој одговор. Те бакнувам.

(Твој, Поздрав,)
Михаил

1.6.11. Биографија. Биографијата или популарно наречена CV има за цел да претстави некому одредена непозната личност. Во биографијата се дава опис на животниот пат преку хронолошко истакнување на податоци кои се релевантни на намената за која треба да послужи биографијата. Биографијата по правило се пишува во трето лице еднина. Биографијата содржи лични податоци (име, презиме, датум и година на раѓање, адреса), податоци за завршено образование, податоци за дополнително образование (курсеви, обуки, семинари), податоци за работно искуство, податоци за различни активности и способности. За техничкото средување на биографијата, најчесто, се користат модели преземени од интернет или, пак, институцијата има сопствени модели.

Пример:

Трајче Петар Трајковски е роден на 15.1.1987 г. во Скопје. Живее на ул. „Горе Ѓоревски“ бр. 22-б во Скопје. Телефон и електронска адреса: +389 2 70 452 xxx и abvgd@yahoo.com.

Трајче Петар Трајковски дипломира на Катедрата за германски јазик на Филолошкиот факултет, „Блаже Конески“, во Скопје. Средно образование завршува во гимназијата „Јосип Броз – Тито“, Скопје, а основно во училиштето „Ацо Шопов“, исто така, во Скопје.

Трајче Петар Трајковски поседува дипломи и сертификати од дополнителните курсеви за англиски јазик, а поседува и реторски вештини.

Од 2002 г. до 2010 г., тој работи како волонтер во Град Скопје и во Младинскиот едукативен центар „Вавилон“. Учесник е во протоколот на организацијата на Младинското европско првенство во танц.

Трајче Петар Трајковски поседува возачка дозвола од Б-категиорија.

Пример:

Лични информации
Професионална
биографија

Име
(име и презиме)
Адреса
(улица, број, град, поштенски број, држава)

Телефон
Факс
E-mail
Државјанство

Датум на раѓање
(ден, месец, година)

Работно искуство
(Пополнете одделно за секој вид работно искуство започнувајќи од најнеодамнешното)

*Датум (од – до)
Име и адреса на работодавачот
Вид бизнис или сектор
Занимање или позиција
на која сте биле
Главни активности и одговорности*

Образование и обуки
(Пополнете одделно за секој вид образование или обука започнувајќи од најнеодамнешното)

*Датум (од – до)
Име и тип на организацијата што го овозможила образованието/-обуката
Назив на стекнатата квалификација*

Лични вештини и компетенции

Стеknати во текот на животот, но за нив се потребни дипломи и сертификати

Мајчин јазик

Други јазици

Познавање на јазикот
Означете го нивото:
одлично, добро, основно

Читање

Пишување

Зборување

Вештини и компетенции
поврзани со заедницата

Опишете ги вештините и компетенциите
и наведете каде сте ги стекнале

Живеење и работење со
други луѓе, во мултикул-
турна средина, во пози-
ција каде комуникација-
та е важна и во ситуации
каде тимската работа е
основна (спорт, култура
и сл.)

Организациски способ-
ности и компетенции

Опишете ги вештините и компетенциите
и наведете каде сте ги стекнале

Координирање и органи-
зирање на луѓе, проекти
и буџети: на работа, при
доброволна работа (кул-
тура, спорт...)

Технички вештини и
компетенции

Опишете ги вештините и компетенциите
и наведете каде сте ги стекнале

Работа со компјутери,
специфична опрема, ма-
шини и сл.

Други вештини

Опишете ги вештините и компетенциите
И наведете каде сте ги стекнале

Вештини и компетенции
кои не се спомнати прет-
ходно

Дополнителни
информации

Вклучете само информации
кои би можеле да бидат важни, на пр.:
лица за контакт, препораки...)

2. ИНТЕРВЈУ: УМЕТНОСТ НА ПОДГОТОВКА, РЕАЛИЗАЦИЈА И КРЕАТИВНА УПОТРЕБА

2.1. Поим. Интервјуто е значајно за голем број луѓе. Доброто интервју носи нови погледи и информации за читателот. Многу добро интервју внесува новини што го изненадуваат читателот. Навистина добро интервју може да внесе информации што го изненадуваат не само читателот туку и учесниците во процесот на интервјуирање (оној што го реализира интервјуто и оној што е интервјуиран).

2.2. Типови интервју. Постојат различни типови интервју. На пример, во новинарското интервју, оној што интервјуира му поставува прашања на субјектот, за подоцна да го употреби неговото сведоштво во пишана форма. Истражувачкото интервју има сличности со новинарското, но, генерално, ова интервју е повеќе академско и бара од оној што е интервјуиран да не мисли брзо. Во интервјуто за работа, оној што бара работа е прашуван од потенцијалниот работодавец за да се определи компетенцијата за работа.

2.3. Техники пред интервјуирање. За да се спроведе добро интервју, потребна е подготовка која треба да е соодветна на времето и на изворите што му се на располагање на оној што го реализира интервјуто. Има неколку принципи кои помагаат за ментална подготовка:

1. Да се разбере субјектот

– Која е општествената, економската, културната или образовната позадина на субјектот?, Која е можната позиција во однос на она што ќе се дискутира?, Дали е можно да се научи повеќе за личноста на интернет, од другите медиуми или од други личности?

– Дали е субјектот интервјуиран во минатото или неодамна?, Кои прашања му биле поставени тогаш и кои биле неговите одговори?, Дали имало контроверзни моменти?

– Кој е мотивот на субјектот да зборува со оној што интервјуира?, Дали станува збор за подигање на статусот во очите на јавноста, за пренесување на одредена порака во јавноста, за помош на оној што го реализира интервјуто или за некоја друга причина?, Дали ќе лаже оној што е интервјуиран?

– Кои прашања ќе ги постави оној што интервјуира? Пожелно е да се направи листа од 10 прашања кои се важни, а потоа од нив да се избераат 5 што се навистина, навистина важни.

2. Да се мисли на целта

– Кои прашања ќе се постават или нема да се постават?, Како ќе се хармонизираат мотивите на оној што го реализира интервјуто со мотивите на оној што се интервјуира?

– Дали се планира краткорочна или долгорочна соработка со субјектот?

3. Да се мисли на собирањето податоци

– Како ќе се соберат податоците од субјектот?, Дали ќе се запишува или ќе се снима со аудиоопрема или видеоопрема?, Дали постои план Б, ако се случи нешто непланирано, на пример, не работи видеото?

4. Безбедност, место и техника

– Каде ќе се реализира интервјуто? (Во надворешен простор, во внатрешен, во официјален или во неофицијален простор). Ако треба да се интервјуира личност која оној што го реализира интервјуто не ја познава, пожелно е да се избере јавно место. Во други случаи, интервјуто се реализира на она место што му е најудобно на соговорникот.

– Интуиција. Ако оној што интервјуира се најде во опасна ситуација или ако почувствува дека соговорникот има поинаков план, пожелно е да се најде веднаш излез од таа ситуација.

2.4. Активност: (точно – неточно – зошто)

1. Интернетот може да биде корисна алатка за да се научи нешто за субјектот кој ќе се интервјуира пред интервјуто.

2. Корисно е да се знае дали субјектот бил интервјуиран порано.

3. Добро е да се има план Б, ако нешто не се реализира според направениот план.

4. Субјектот кој е интервјуиран никогаш не е мотивиран да прави интервју за да шири дезинформации.

5. Треба да се подготви листа од прашања пред интервјуто.

2.5. Активност: (групна активност)

Групата има шанса да интервјуира некоја позната личност. Одредете ја личноста. Како ќе се подготвите за интервјуто?, Кои прашања ќе ги поставите, а кои нема да ги поставите и зошто?, Зошто таа одредена личност би сакала да ви даде интервју и како ќе се манифестира неговиот мотив?

2.6. Активност: (дискусија – пишување теми)

Најдовте шише со добар дух внатре. Тој ви гарантира три желби, односно можност да поставите три прашања. Размислете внимателно! Овие прашања можете да му ги поставите на духот, на пријател, родител, на некоја позната личност и сл. Која личност ќе ја прашате и зошто? Кои прашања ќе му ги поставите? Што се надевате дека ќе научите од нив?

2.7. Реализација на интервјуто. Во продолжение, се наведени некои од факторите што ги зголемуваат шансите за да се реализира успешно интервју.

1. Облека за успех. Не постои новинарски код за облекување. Треба да се земе предвид дека појавата на оној што го реализира интервјуто може да влијае на тоа како субјектот гледа на него. Пожелно е оној што го реализира интервјуира добро да се презентира и да облече соодветна облека за ситуацијата. На пример, ако се прави интервју со музичар во рок-клуб, веројатно не е добра идеја да се облече костум, но ако се интервјуира политичар или директор, костумот е соодветен.

2. Точност, релаксираност и самоувереност. Пожелно е да се дојде навреме. Тоа покажува почит кон личноста, а можеби субјектот нема многу време. Пред да се влезе во просторот во кој се реализира интервјуто, пожелно е оној што интервјуира да се релаксира и фокусира, како и да го исчисти умот од сè на што претходно размислувал.

3. Контрола на ситуацијата. Оној што го реализира интервјуто, на почеток му се заблагодарува на личноста за времето што го издвоила за него. Пожелно е оној што го реализира интервјуто да знае уште на почеток колку време има на располагање, за да знае кои прашања да ги постави. Оној што го реализира интервјуто треба накратко да се претстави и да објасни зошто го прави интервјуто и која е целта што сака да ја постигне. На личноста што се интервјуира треба да ѝ се каже дека смее да каже и други информации за кои не е прашана. Неопходно е да се разјасни дали се зборува со субјектот официјално или неофицијално, како и да се прочитаат неговата експресија, реакцијата и говорот на телото, додека се чека тој да одговори. На овој начин, може да се согледа дали на субјектот му е непријатно да одговори, дали ја зборува вистината и сл. На почеток, е пожелно да се постават прашања за кои се претпоставува дека на соговорникот му е најпријатно да зборува. Контроверзните прашања треба да се остават за крај. Исто така, пожелен е балансиран пристап (ниту премногу здрвен стил, ниту премногу релаксиран).

4. Интуиција. Оној што го реализира интервјуто, треба да дозволи прашањата да се развиваат. Често се доаѓа на интервју со подготвени прашања, но одговорите што се добиваат водат кон други прашања, некогаш и поинтересни од оние што биле осмислени на почеток. Понекогаш највредните информации не се поврзани со она што било намера да се открие. Ако чувствува дека субјектот лаже, оној што го реализира интервјуто не треба да открива дека е свесен за тоа, а пожелно е да размислува брзо за следниот чекор. Треба да се размисли за причините поради кои субјектот лажел и да се процени влијанието на таа ситуација врз натамошните прашања.

5. Оригиналноост. Многу е важно за оној што го реализира интервјуто да знае да не ги поставува оние банални прашања кои биле поставени безброј пати. Овие прашања се добри само во случај ако се процени дека субјектот е фатен во некоја хипокритична ситуација која се базира на некоја негова претходна изјава. Ако е веќе неопходно да се постави прашање што било поставено претходно, оној што го реализира интервјуто треба да се потруди да го постави на оригинален начин, од друг аспект и да му даде нова димензија. Пожелно е да се изненади субјектот со оригинални и предизвикувачки прашања. Карактерот на прашањата може да доведе до тоа субјектот повеќе да го цени оној што го реализира интервјуто и да открие важни и ексклузивни информации.

6. Други фактори. Оној што го реализира интервјуто, треба да влезе во кожата на личноста и да покаже емпатија. Иако не се согласува со субјектот, тој треба да биде трпелив и да разбере дека секогаш постои причина поради која субјектот зборува или дејствува на одреден начин. Важен фактор е и довербата, односно оној што го реализира интервјуто треба да му укаже на субјектот дека добиените информации ќе ги искористи на начинот на кој тој тоа го посакува (официјално, неофицијално или комбинација). Ако постои доверба, субјектот може да каже и повеќе информации. Ако субјектот одговара со да, не или немам коментар, пожелно е прашањето да се парафразира. Добар начин да се постави одредено „тешко“ прашање е следниов: Можете ли да одречете дека... Ако субјектот одговори со не, тоа може да значи дека е вистина, а тоа за една контроверзна тема е повеќе од доволно. Во однос на прашањето дали да се плати за да се дојде до информација, познати се случаи кога на субјекти им се плаќа за тие да ја дадат својата експертиза за нешто. Многу големи телевизиски куќи и таблоиди, исто така, плаќаат за ексклузивна информација. Како и да е, може да се појават многу дилеми и сомнителни ситуации кога се во прашање парите.

2.8. Активности: (многукратен избор)

1. Пред да влезете во просторијата, треба: а) да пиете кафе б) да мислите што ќе прашате в) да се фокусирате.

2. Првото нешто, што треба да го направите, е: а) да го поставите најважното прашање б) да се благодарите в) да ги кажете причините за вашето интервју.

3. Највредните информации обично доаѓаат од: а) прашања што сте ги смислите однапред б) прашања што му се интересни на субјектот в) прашања кои се развиваат спонтано.

2.9. Активност: (точно – неточно – зошто)

1. Најпрво треба да се праша контроверзното прашање.

2. Постои специфична облека која мора да се облече при реализација на интервјуто.

3. Пожелно е да се знае времето што се има на располагање.

2.10. Активност: (групна дискусија)

Весник А и весник Б се сопственост на милионерски корпорации. Весник В е сопственост на локална фирма и има помал буџет. Првите два весници започнуваат политика на плаќање на субјектите, но третиот не може да плати. На кој начин ова ќе влијае на квалитетот на сториите што ќе ги пласира секој весник?

2.11. Активност: (групна дискусија – пишување)

Имате закажано интервју со важен политичар кој ви ветил дека ќе ви даде информација за одреден скандал во кој е инволвиран неговиот опонент. Вие се сомневате дека тој можеби сака да рашири дезинформација но, сепак, сакате да видите до каде ќе оди тој со сторијата. Од друга страна, не сакате политичарот да мисли дека вие сте глупав и дека тој може да ве лаже кога сака. Како ќе се однесувате (реакции, говор на телото и сл.) и кои прашања ќе ги поставите за да ги постигнете вашите цели?

2.12. По интервјуто – практика и пишување. Откога ќе се реализира интервјуто, се добиени податоци што треба да се претворат во финална сторија. На почеток, е потребна одлука за форматот во кој ќе се претстави интервјуто. Постојат два вида формат: директно претставување на интервјуто во форма А и Б (прашање и одговор) или интеграција на интервјуто во форма на структуриран текст. Првиот начин е полесен и не бара натамошно објаснување. Вториот е повеќе предизвик и можност авторот да развие или да додаде аргумент кој ќе биде доволно убедлив.

2.13. Совети при претворање на материјалот во интервју

1. Текстот. Треба да се размисли за формата на текстот и да се направи првична верзија. Оваа верзија може да го следи текот на интервјуто или да почне и хронолошки, ако станува збор за некоја биографија. Има и други структури кои може да се применат во зависност од целта.

2. Организација на податоците. Откако ќе се направи транскрипција на белешките, треба да се оддели текстот од цитатите што оној што го реализира интервјуто има намера да ги употреби. Потребна е соодветна организација на текстот и цитатите.

3. Пишување на текстот. Не е можно да се даде определена формула според која ќе се пишува текстот, на пример, дали ќе станува збор за прераскажување или за директен говор. Меѓутоа, таму каде што се упо-

требува директен говор, мора да се употребуваат знаците за предавање на директна реч, а тоа се црта и наводници, според Правописот на македонскиот јазик. Според Правописот на македонскиот јазик, цртата се употребува во случаи кога директната реч почнува во нов ред, а наводници се употребуваат во случаи кога директната реч не почнува во нов ред, туку продолжува во истиот ред.

На пример,

Во интервју за грчката телевизија Алфа, македонскиот премиер, Зоран Заев изразил оптимизам дека двете страни можат да најдат решение на проблемот со името до крајот на првата половина на 2018. На прашањето за црвените линии, тој вели дека ако постојат црвени линии тие би биле само кочници или блокада во изнаоѓањето решение.

– Наша црвена линија е линијата која свети силно како водилка по патот за да дојдеме со конечно решение на проблемот, порача Заев.

Или,

Во интервју за грчката телевизија Алфа, македонскиот премиер, Зоран Заев изразил оптимизам дека двете страни можат да најдат решение на проблемот со името до крајот на првата половина на 2018. На прашањето за црвените линии, тој вели дека ако постојат црвени линии тие би биле само кочници или блокада во изнаоѓањето решение. „Наша црвена линија е линијата која свети силно како водилка по патот за да дојдеме со конечно решение на проблемот“, порача Заев.

Интервјуто може да е долго, но ако оној што го реализира интервјуто има ограничен простор (број на зборови) за да го претстави, тогаш мора напорно да се работи за да се опфатат најважните аспекти. Во овој случај, повеќе се парафразира, а помалку се употребува директен говор. Ако постои збор што мора да се додаде за реченицата граматички да има смисла или подобро да го објаснува текстот, тој може да се стави во загради. На пример, говор на субјектот:

– Пред да почнеме Пентагон беше оптимистичен, можеби премногу оптимистичен дека има доволен број трупи и дека постои стратегија за постинвазивниот период. Но никој, ниту армијата, ниту воздушните сили, ни ЦИА, никој не најде доволно време да направи однапред разумна стратегија. Така што мора тоа да го земеме предвид како причина за неуспехот.

Овој дел може да се трансформира на овој начин:

Во предвоениот период, аналитичарите рекоа дека е Пентагон премногу оптимистичен во однос на силата на неговите трупи. Како и да е, нивната неточна пресметка и демонстрираниот недостасток од „стратегија за постинвазивниот период“ значеше дека окупацијата е осудена на неуспех уште на почеток. „Така што мора тоа да го земеме предвид (недостиг на претходна стратегија) како причина за неуспехот“ – рече тој.

Ако изворот на информациите реши да зборува официјално, не е пожелно неговото име да се повторува, пожелно е да се употребуваат синоними. На пример, за Тоше Проевски, може да се употребат синонимите: Тоше, македонскиот пејач, тинејџерскиот идол, уметникот итн. Ако изворот сака да остане анонимен, мора да се најде начин да се идентификува личноста која не сака да биде идентификувана. Ова е особено тешко, ако личноста е на одредена позиција или функција. Наместо да се каже *амбасадорот X* може да се рече *Од високи владини извори* и сл. Не треба да се издаде изворот кој сака да остане анонимен, значи не смее во никој случај да се открие неговиот идентитет. Во спротивно, се изневерува довербата на личноста и таа може да биде доведена во опасност.

2.14. Техники за интервјуирање

Роберт Вудворд (Robert Woodward) и Сејмур Хрш (Seymour Hersh) се двајца најпознати новинари во Америка и двајцата се многу различни. Но на прв поглед се чини дека имаат многу сличности. Двајцата започнаа да пишуваат во 1960 г. и двајцата станаа славни со откривање на скандали. Вудворд го обелодени скандалот познат како Ватергејт (администрацијата на Никсон ги прислушуваше просториите на Демократската партија), а Хрш, сканадалот со американската војска во едно виетнамско село. Тука завршува сличноста меѓу нив.

Вудворд (Woodward) секогаш користеше официјални извори и имаше способност да најде важни луѓе, па дури зборуваше и со американскиот претседател. Во една негова книга за администрацијата, Вудворд го претстави Буш во многу позитивно светло во првите два дела од книгата. Само во третиот дел од книгата тој внесува повеќе критика. Заради ова, тој беше обвинет дека е судски стенограф (термин кој алудира на минатото кога се пишувало на ласкав начин за владетелите). Но и покрај тоа, во едно типично дело на Вудворд се добива вистинска смисла на она што субјектот го мисли и чувствува. Вудворд успешно доловува како е да се биде таа личност.

Хрш, (Hersh), од друга страна, е од добрата стара школа на т.н. валкани новинари кои копаат по валканите нешта на политичарите и бизнисмените за да откријат скандали или лошо однесување. Поради неговата критичка определба кон власта, тој не учествуваше на прес-конфе-

ренција во Белата кука. Наместо тоа, тој правеше интервјуа со луѓе од-внатре, но не ги откриваше нивните имиња поради неволјите во кои можеа да западнат. Тој тврдеше дека на ваков начин може да собере подобри информации отколку преку формалните официјални канали.

2.15. Активности: По интервјутото (дискусија во класот)

1. Споредете ги стиловите на двата новинари. Кои се позитивните, а кои негативните аспекти на секој од нив?, Кое интервју вие мислите дека е подобро и зошто?, Дали мислите дека секој од нив може да биде подобар за одреден вид интервју или за одредени цели на интервјутото?

2.16. Активности: По интервјутото (пишување)

Подолу е дадено интервју. Прочитајте го и трансформирајте го во текст. Во текстот употребете комбинации од парафрази и директен говор за да ја засилите вашата нарација. Интервјутото е извадок од дискусијата со Сибел Едмондс (Sibel Edmonds), бивш преведувач за ФБИ. Таа беше обвинета за својата работа поради тоа што откри криминал и корупција и стана човек кој на публиката ѝ сигнализираше одредени скриени проблеми. Овде Едмондс опишува начин на кој некои полулегитимни организации се инволитирани во криминал. Интервјуерот е Кристофер Делисо (Christopher Deliso).

К: Во вашето неодамнешно фасцинантно интервју, Вие рековте дека сликата за организираниот криминал поврзан со државните институции е многу јасна. Дозволете за читателите уште еднаш да цитирам една ваша изјава:

„...имате мрежи од луѓе кои имаат одредени информации и тие ја изнесуваат информацијата надвор и ја продаваат... на оној кој ќе понуди најповеќе. Потоа, имате луѓе кои внесуваат наркотици во државата. Само тогаш, навистина, ја гледате големата слика.“

Во неколку наврати, Вие рековте дека овие криминални организира-ни мрежи вработуваат полулегитимни организации, поврзани со власта. Можете ли да објасните што точно мислите?

С: Тие може да бидат организации кои имаат легитимитет, на пример, бизнис или културен центар. И ние, исто така, слушаеме многу за исламските добротвори како позадина за терористичките организации, но рангот е поширок и поедноставен.

К: На пример?

С: На пример, може да имате организација која ја промовира културата од една во друга држава... Хипотетички, узбекистанскиот фолклор во Германија. Целта на државата би била да ги зачува активностите поврзани со фолклорот и таа дури и може тоа да го направи – но вистинските активности кои се случуваат зад сцената се криминал.

К: Како на пример?

С: Сè, од дрога до перење пари. И да, постојат одредени сличности меѓу сите овие активности и интернационалниот тероризам.

К: Така, значи со овие организации ние зборуваме за многу пари?

С: Многу, премногу. Тие не работат со 5 милиони долари, туку со стотици милиони.

К: Од вашите поранешни изјави и примери, сакам следно да истакнам, се чини дека организираниот криминал е поврзан со моќните влади. Нели?

С: Можеби, не знам. Не стигнав толку далеку на скалата за да откријам. Со сите овие сомнителни државни тајни може тоа да е случај, но немам директни информации за тоа.

К: Но што мислите, за оддели како Пентагон. Дали се сомневате дека одредени високи функционери можеби профитираат од терористички организиран криминал?

С: Не можам да кажам ништо специфично во однос на овој оддел, затоа што јас не работев за нив. Но што се однесува до политичарите, можам да кажам дека кога почнувате да мислите на голема сума пари, одредени избрани официјални претставници автоматски стануваат инволвирани. И има различни видови придонеси во кампањите – легални и нелегални, декларирани и недекларирани.

К: Дали оваа толеранција на опасните криминални групи може да биде интерпретирана така што да значи дека американската политика се движи по линијата на онаа филозофија – целта ги оправдува средствата?

С: Од она што се случува не бенефицираат 99,9 % од Американците, само една мала елита. Не сум експерт, но од она што лично го видов, може да кажам дека нашата национална безбедност е компрометирана секој ден затоа што важни истражувања се запираат и потенцијално важни заклучоци намерно се превидуваат. Апсолутно е неверојатно дека дури и по 11/9, одредени индивидуи, странски бизнисмени и други сè уште избегнуваат

2.17. Активност: По интервјуто – пишување

Испланирајте, реализирајте и напишете интервју.

2.18. Активност: Интервјуто, дадено подолу, парфразирајте го во 50 зборови (Интервјуто е преземено од „Битолски весник“, број 2380 од 12 јануари 2011 г. – во оригинал. Не навлегувајте во пропустите што ги има, тие не се предмет на Вашата работа). Има 4 поенти.

Б. В.: Објаснете накусо кои се придобивките од формирање на ново-то министерство.

И. И.: Министерството за информатичко општество и администрација е формирано по препораките на Европската комисија, со кои од Владата се бараше да се соединат сите државни органи кои работат на реформата на јавната администрација. Како што знаете, претходно со јавната администрација се занимаваше Генералниот секретаријат на Владата, каде што еден сектор работеше на стратегија за реформа на администрацијата. Потоа, со администрацијата се занимаваше еден дел од Министерството за правда, кое работеше на легислативата и ги подготвуваше законите, а на реформите во јавната администрација се работеше и во Секретаријатот за европски прашања. По анализите што ги направија консултантите финансирани од Европската комисија се препорача во Македонија да се оформи ново министерство за администрација или да се спојат сите органи во Министерството за информатичко општество.

Б. В.: Формирањето на ова министерство опозицијата го дочека на нож.

И. И.: Опозицијата критикуваше дека оваа институција нема доволно капацитет да одговори на задачите. Но ним не им беше јасно дека истите луѓе кои досега цели 15 години работеа на стратегиите и законите за јавната администрација сега доаѓаат во нашата институција. Над 80 луѓе веќе се дел од новото министерство. Моето мислење е дека опозицијата не го сфати концептот докрај.

Б. В.: Дали очекувате опструкции во спроведувањето на оваа реформа?

И. И.: Ќе има опструкции. Но, јас веќе навикнав на опструкции. Во овој случај, ако не сакаат да се сменат административните службеници, ќе трпат граѓаните кои во изминатиот период доволно трпеа. Треба да се смени тој концепт на работа. Администрацијата мора да биде стручна и компетентна и да нуди ефикасни услуги. Во наш интерес е граѓаните да заштедат време. Во ниту една анализа што е правена досега за тоа колку чини една услуга, нема податоци колку губи граѓанинот, колкава е цената што за неколку загубени часа пред шалтерите ја трпи граѓанинот. Нам целта ни е граѓанинот, а не администрацијата.

Б. В.: До каде е проектот „Компјутер за секое дете“?

И. И.: Компјутеризацијата е 99 отсто завршена. Во училиштата имавме само 5 проблематични основни училишта и во некои од подрачните училишта каде имавме проблеми со инсталацијата. Следен чекор е вградување на дополнителни електронски содржини, покрај математика, физика, биологија и хемија, сега работиме на вметнување содржини од географија, мајчин јазик, турски, албански...

Б. В.: Опозицијата жестоко ве напаѓа за проектот „Компјутер за секое дете“ и тврди дека е промашен проект.

И. И.: Опозицијата секојдневно критикува. Таа ги критикува дури и одличните проекти. Опозицијата критикува, но никогаш не доставува предлог што треба да се направи. Опозицијата во времето на Трајковски имаше добиено донација од 3 000 компјутери од Кинеската амбасада и им требаа две години да ги дистрибуираат. Ние дистрибуираме 215 000 компјутери за помалку од две години. Ова не им оди во полза бидејќи ова е најголемата реформа што се има случено во образованието...

Б. В.: Какви се Вашите сознанија за работата на интернет-клубовите?

И. И.: И овој проект во целост ги оправда очекувањата. Ние сега имаме побарувања од сите градови за воведување интернет-клубови. Планираме да почнеме со обуки за користење на „Скајп“, а ќе направиме и концепт за бесплатни обуки.

3. АРГУМЕНТ

3.1. Дефинирање на аргументот. Зборот аргумент потекнува од латинскиот збор *argumentum*, односно од *arguer* што значи да се појасни, да се докаже идејата на оној кој зборува или пишува, да се понуди доказ за да се убеди итн. Постојат многу дефиниции за тоа што претставува аргументот. Една дефиниција вели дека аргументот е начин како да се влијае врз другите, да се наметне на фин начин нечие мислење, со помош на разумен дискурс за тие понатаму да веруваат во тоа што се кажува или да почнат да се однесуваат исто како оној кој ги изнел своите аргументи во однос на појавата за која се зборува. Аргументот се води од логика и најважна е неговата убедувачка моќ. Токму поради убедувачката компонента, друга дефиниција вели дека е аргументот доказ во одбрана на темата, кој се однесува на не толку очигледен аспект на темата. Аргументот, исто така, може да се дефинира како структурирана форма на дискурсот која има за цел да го убеди читателот или слушателот да прифати одредено тврдење, без разлика дали се базира тоа тврдење на логички или емоционални аспекти. Една од најконцизните и најсоодветните дефиниции за тоа што е аргумент е онаа која вели дека аргументот е исказ или низа искази кои нудат поткрепа на некое тврдење.

3.2. Делови на аргументот. Аргументот се состои од најмалку три дела, и тоа: тврдење, поддршка на тврдењето и гаранција за веродостојност.

Тврдење. Тврдењето е делот од аргументот кое многу често се содржи и во тезата и има за цел да укаже на тоа што се обидува авторот да го докаже. Постојат три вида тврдења: **факти, тврдења кои се базираат на заеднички ставови и тврдења кои се базираат на одредени политики/принципи.**

Факти. Фактите се оној дел од аргументот во кој се зборува за една состојба која постоела, постои и ќе постои, односно тоа се податоци кои публиката ги прифаќа објективно и кои се лесно проверливи и уверувачки. На пример, **Македонија ја чека заладување, односно посвежо време, со врнежи, грмежи, дожд и снег на повисоките места.** Сите тврдења мора да се поддржани со соодветни податоци кои, пак, ќе се прифатат веднаш и без размислување, најчесто, бидејќи се очигледни и лесно се докажуваат.

Тврдења кои се базираат на заеднички ставови. Овие видови тврдења имаат за цел да докажат дека некои содржини се поповолни за разлика од некои други. Тие искажуваат оправдување или негирање во однос на стандардите на моралност и вкус. Овие видови тврдења најчесто произлегуваат од разговори кои се водат во насока на одлучување што е добро, а што не, што е убаво, а што е грдо итн. На пример, **Фудбалот е едно од најдехуманизирачките искуства кои еден човек може да ги искуси во текот на својот живот (Дејв Мегеси)**

Тврдења кои се базираат на одредени политики/принципи. Овие видови тврдења имаат за цел да покажат дека одредени принципи или политики треба да се земат предвид или да се дадат како решение на некој проблем. Овие тврдења најчесто се изразуваат со употреба на модални глаголи. Во овие тврдења најчесто се содржат модалните глаголи. На пример, **Советот за образование на Владата мора ја земе предвид родовата застапеност и да овозможи на листата за членови во Агенцијата за квалитет да се најдат квалификувани жени.**

Во однос на тврдењата, како составни делови на аргументот, овде, исто така, може да се напоменат и доказите и видовите докази како елементи кои служат за поткрепа на аргументот. Тие се незаменлив и исклучително важен дел за докажување/отфрлување на тезата. Доказите играат доста важна улога во создавањето на аргументот во полза на поставената теза. Тоа оди дотаму што доказите се толку длабоко навлезени во структурата на самиот аргумент, што веќе не може и точно да се направи разлика што е, а што не е доказ. Доказите може да бидат прикажани преку директни цитати, парафразирање и сумирање. Најважниот аспект на доказите е начинот на кој ќе бидат искористени тие од страна на пишувачот за да се докаже, поддржи и да се даде дополнителна тежина на аргументот.

Видови докази во академското пишување. Постојат четири вида докази кои може да се искористат во академското пишување.

Доказ Ајнштајн. Овој доказ се однесува на информации што се искажани од еминентен научник или академик и што ја потврдуваат тезата. Тие се во полза на нејзина одбрана/докажување.

Докази за одреден случај. Овој доказ се однесува на резултатите од некое истражување што го поддржуваат ставот на пишувачот. На тој начин, се негира спротивното мислење и се додава валидност на аргументот и тезата.

Аргумент во форма на факт. Овие видови докази се претставени во форма на статистички податоци, објективни информации и лесно се проверуваат и докажуваат.

Аргумент во вид на пример. Самото име на овој вид на докази кажува дека се работи за докази кои даваат примери од други случаи со кои се поддржува тезата, односно тврдењето на пишувачот.

Аргумент во вид на поддршка на тврдењето. Поддршката се состои од информации кои се користат од страна на пишувачот за да се убеди публиката дека тврдењето е издржано. Тука спаѓаат доказите и мотивациските искази. Мотивациските искази се оние видови искази кои пишувачот ги употребува со цел да влијае на вредностите и ставовите на публиката за да може да ја докаже својата теза, односно тврдење. Мотивацискиот дел во овој вид искази укажува на тоа дека токму вака формулираните и конципираните тврдења се причина поради која публиката може да го прифати ставот или да го прифати начинот на однесување што го има пишувачот, или, поедноставно кажано, да му поверува и да се согласи со него.

Аргумент во вид на гаранција за веродостојност/Убедување. Убедувачките елементи се претставени преку претпоставките, односно верувањата или принципите кои се земаат „здро за готово“. Убедувањето или потврдувањето на изнесеното во аргументот е гаранција за веродостојност или, во составот на еден аргумент гаранцијата за веродостојност ја потврдува поврзаноста помеѓу тезата/тврдењето и поддржувачките елементи понудени во есејот. Овие убедувачки елементи ја гарантираат веродостојноста на искажаното и ги поддржуваат сите искази и тврдења во одбрана/напад на одредена тема, односно на она што е искажано во тезата.

Пример 1:

Тврдење: Практикувањето на вегетаријанството води до здрав живот.

Поддршка: Авторите на *Да се стане вегетаријанска фамилија* го тврдат тоа.

Убедување (убедувачки елементи): Авторите на *Да се стане вегетаријанска фамилија* се доста релевантни извори на информација за дие-ти.

Пример 2:

Тврдење: Законите со кои марихуаната се прогласува за нелегална дрога треба да се отповикаат.

Поддршка: Луѓето треба да имаат право да ја користат секоја суп-станција што ја сакаат.

Убедување (убедувачки елементи): Ниту еден закон не смее да го ограничи правото на уживање на правата на граѓаните.

Убедувачките искази се во вид на општи искази за разлика од тврде-њата. Кај овие искази може да се забележи мотивацискиот аспект кој беше претходно споменат. Таков пример е последниот пример 2 каде убедувањето е толку општа реченица, а е толку моќна, веродостојна и убедувачка што публиката веднаш и „здраво за готово“ го прифаќа твр-дењето на пишувачот.

3.3. Останати видови на аргументот. Покрај гореспоменатите де-лови на аргументот, постојат уште неколку аспекти кои се од исклучи-телно значење за формулирање на издржан и соодветен аргумент.

Дефиниција или јасна ограниченост на темата. Пишување за по-јави како *абортус*, *аболиција*, *расизам*, *сиромаштија*, *ментални болес-ти* итн., бара тие да бидат јасно дефинирани пред да се започне со по-нудување на решенија на проблемите кои би произлегле од нив.

Јазични особености. Со правилна селекција на формалноста и ви-дот на јазични елементи со кои ќе биде искажан аргументот се додава на важноста на искажаното. Тоа значи дека треба да се внимава особено на јазикот и јазичните елементи при аргументирањето не само заради кохеренција и кохезија туку и заради уверливост на искажаното. За таа цел треба да се избегнува употреба на клишеа, слогани, колоквијален речник, неформално обраќање во ситуации каде тоа не е дозволено итн.

Логика/Логичко структурирање. Ако се разбере како функциони-раат процесите на индукција и дедукција, кои претставуваат класични процеси на логиката, може лесно да се утврди вистинитоста и валид-носта на искажаното и да се утврди дали се работи за неправилно ин-формирање, лажни вести или за извртување на факти.

Публика. Иако за публиката се зборуваше детално во првиот дел на Академско пишување, сепак, треба да се спомене како реагира публика-та на соодветен аргумент. Кога се размислува за тоа која е публиката која ќе го чита напишаното, првото и најважно нешто е следното: секо-гаш ќе има макар еден член во таа публика кој нема да се согласува со она што е кажано. Бидејќи аргументите или аргументативните есеи се еден вид одговор на нешто што некој друг претходно го напишал/иска-

жал, со ваквиот вид есеј се нудат аргументи за да се потврди тоа што било претходно кажано или да се отфрли.

Креџибилитет. Да се понудат голем број докази и да се воспостават логично поврзани целини не значи дека е тоа доволно за читателот да биде убеден или понудениот аргумент да биде прифатен. Креџибилитетот на академскиот есеј е од особена важност најмногу бидејќи тоа не кажува само за форматот на есејот или за аргументите искажани во него туку се однесува и на веродостојноста на пишуваачот, неговиот креџибилитет и неговата способност. Најпрво, пишуваачот мора да ја убеди публиката дека поседува знаење за темата на која пишува, дека е добро информиран на таа тема. Потоа, мора да ја убеди публиката дека презентира вистинити докази и дека е морално одговорен, односно чувствува морална одговорност. Исто така, мора да покаже дека, иако нуди аргументи и се труди да ја убеди публиката да го прифати неговиот став, тој почитува туѓи мислења, без разлика дали се спротивни на неговите или се во иста насока. Креџибилитетот се постигнува со тоа што пишуваачот темелно, опсежно и долго ќе истражува за темата за која сака да аргументира, односно за темата за која има некаков став. Тој мора да заземе правилен, неутрален тон и да даде до знаење дека сака да биде фер кога врз основа на аргументите ќе донесе одлука. На крај, добро организиран и јазично структуриран есеј секогаш е во полза на креџибилитетот бидејќи пред да се започне со читање, формата е првиот контакт со пишаното дело.

Примери за развивање на аргументи:

Тема: Абортус

Наслов на есејот: Не за абортусот

Главна реченица (главна идеја на есејот): Абортусот треба да се забрани.

Три до пет реченици за поддршка: Забраната за абортусот е едно од најконтроверзните прашања на денешницата, што, всушност, го прави доста популарна тема како помеѓу научниците така и меѓу широката јавност. Иако нема усогласување за ставовите по ова прашање, застапниците на ставот против како да се погласни. Тие велат дека абортусот е појава која има негативни импликации врз општеството. Застапниците на овој став се држат за фактот дека...

Аргумент 1: Абортусот е убиство со предумисла

Аргумент 2: Абортусот ја намалува стапката на наталитет

Аргумент 3: Абортусот е штетен за здравјето на жената

Делови на аргументот. Аргументот се состои од најмалку три делови, и тоа: тврдење, поддршка на тврдењето и гаранција за веродостојност. На пример, кај третиот понуден аргумент Абортусот е штетен за

здравјето на жената, може да се каже дека самата структура на аргумент е во форма на исказ односно тврдење. Понатаму, како поддршка на аргументот би бил следниот исказ кој е дел од аргументот: *Тоа може да се заклучи од последните истражувања на Институтот за јавно здравје на Р. Македонија, каде последните истражувања покажуваат дека жените кои имале абортус претрпуваат непоправливи последици по здравјето и репродуктивниот систем, односно во проценти, 81,05 % имаат проблеми со репродукцијата пост-абортус.* Понатаму, гаранцијата за веродостојност, би можел да биди било кој исказ кој само ќе допринесе за да биде поголеа уверливоста на она што е кажано во аргументот. Па така, гаранцијата за веродостојност би можела да биде во форма на исказ на некоја жена која имала абортус (пр. *Исказот на А.А. (35) која имала абортус пред две години е доволен доказ за штетноста на абортусот по здравјето на единката. Таа вели: “Имав многу големи болки после абортусот иако докторот ме уверуваше дека тоа е нормално. После две години, кога болките не престануваа, отидов да побарам второ мислење и докторот ми кажа дека толку аматерски ми бил направен абортусот пред две години што матката ми е трајно оштетена и нема можност за регенерација”.*). Исто така, гаранцијата за веродостојност може да е извадок од некое истражување кое било спроведено од некоја реномирана здравствена организација. За тоа пример би бил: *Истражувањата спроведени од Women’s health organization Worldwide- Women first! покажуваат дека од бројката на годишно ниво, 73,25% од жените кои имале абортус потоа немаат деца, плашејќи се за своето здравје, 16,75% имале едно дете пост-абортус но го имале многу години подоцна, додека пак околу 10% тврдат дека не сметаат дека абортусот е виновен што немаат деца, туку после таквото искуство тие така одлучиле.*

Тема: Жените заработуваат повеќе пари од мажите

Наслов на есејот: Подеднакви примања за двата пола

Главна реченица (главна идеја на есејот): Жените треба да бидат платени исто како мажите.

Три до пет реченици за поддршка: Нееднаквите примања на мажите и жените е доста контроверзно прашање во многу демократски општества. Сè повеќе жени јавно реагираат на оваа појава на нееднаква исплата на надоместок врз основа на полот. Сите работодавци треба да им ја исплаќаат истата сума на своите вработени без разлика на полот. Платата треба да се исплаќа врз основа на заслуга, а не на пол.

Аргумент 1: Плата врз основа на заслуга

Аргумент 2: Еднаква плата како мотивација

Аргумент 3: Појава спротивна на демократските принципи на еднаквост

3.4. Модел на есеј

Не за вакцините- Науката за трите најчести митови против вакцинирањето

(Вовед) Глобалното движење против вакцинирањето на младата популација првично станува актуелно пред речиси дваесетина години, преку објавувањето на една студија што покажува корелација меѓу ММР-вакцината (користена против мали сипаници – морбили, заушки и рубеола) и аутизмот. Студијата, која била спроведена со само 12 деца, е своєвременно повлечена поради манипулација со податоците, а главниот автор е дискредитиран. Како одговор на оваа мошне загрижувачка појава во научните кругови, следуваат повеќе објавени студии со статистички релевантна популација (како на пример, оваа од 2015 година во која биле вклучени 90 000 пациенти), кои јасно покажуваат дека не постои врска помеѓу аутизмот и ММР-вакцината. Во последниот период во Македонија, поточно до декември 2018 г., починаа три бебиња од мали сипаници, што беше и причина да се прогласи епидемија на морбили кон крајот на изминатата година. Неизбежен е впечатокот дека овие трагични настани се директно поврзани со долгогодишната пропаганда против вакцинирањето, која е присутна не само во Македонија туку и во околните држави, првенствено, во Србија. Светската здравствена организација (СЗО) ја прогласи оваа пропаганда како една од најголемите закани за светското здравство во 2019 г. Во продолжение следат одговори што науката ги нуди за четирите најчести аргументи користени од противниците на вакцинирањето.

(Аргумент 1. Ваксините содржат токсични супстанции како алуминиум и жива).

Адјувантите се составен елемент на ваксините и се понекогаш потребни да го засилат имуниот одговор или, пак, да ја намалат дозата на инактивиран вирус или бактерија во вакцината. Алуминиумовите соли не се најефективниот адјувант, меѓутоа се употребуваат во ваксините токму поради нивната безбедност. За споредба, во еден ден, возрасен човек вдишува, јаде или пие, 30 – 50 грама алуминиум, што претставува повеќе од 20 пати од дозволената доза во една вакцина (0,85 милиграми).

Тимеросал е состојка што го спречува растот на потенцијално штетните бактерии и габи. Се метаболизира во етилжива, а не во метилжива како што тврдат противниците на ваксината. Етилживата е соединение

што е помалку токсично и се елиминира од телото многу побрзо за разлика од метилживата. За да се сведе, сепак, ризикот на минимум, односно да се минимизираат сите потенцијални нуспојави од тимеросалот, од 2001 година тој е комплетно изоставен од сите детски вакцини. Исклучок е вакцината против инфлуенција (грип), каде што е присутен во исклучително мала концентрација, меѓутоа и оваа вакцина е сосема безбедна и високопрепорачлива, дури и за трудници. И, повторно, за споредба, човечкото тело е изложено на жива во многу поголеми количества (69 микрограми) кога се јаде една конзерва туна од 180 грама, за разлика од максималните 25 микрограми присутни во вакцината против грип.

Формалдехидот е дел од процесот за производство на вакцини и е присутен во екстремно минимални количества во крајниот производ. Нашето тело содржи повисоки дози формалдехид што циркулира низ крвотокот во споредба со која било друга вакцина. Всушност, едно јаболко има повеќе формалдехид отколку вакцините за хепатитис Б, полио и ДТап комбинирани заедно.

(Аргумент 2. Премногу вакцини можат да го оптоварат детскиот имун систем).

Од моментот кога е роден човекот, тој е континуирано изложен на голем број вируси и бактерии. За среќа, неговиот имунолошки систем е подготвен да препознае огромен број различни антигени и да се избори со нив. Антигените се протеински фрагменти добиени од кој било туѓ организам и како такви имаат способност да предизвикаат имун одговор во човечкото тело. Заради природата на своите омилените активности, како игри во природа и желбата за запознавање на околината преку допир, децата се, исто така, изложени на уште поголем број околни антигени во еден ден во споредба со оние содржани во сите вакцини што ги примаат. Не смее да се заборави дека вакцините, сепак, содржат деактивирани бактерии и вируси, кои, всушност, не предизвикуваат патолошка слика кај децата. Вреди да се знае и дека постојат медицински одобрени распореди за вакцинирање, кои ги земаат предвид возраста, здравствената состојба и медицинската историја на детето во моментот кога треба да се вакцинира. Сите овие протоколи се развиени како резултат на обемни клинички студии и имаат цел да го одбегнат токму моментот на неадекватна употреба на вакцините.

(Аргумент 3. Природниот имунитет е подобар).

Точно е дека за одредени патогени природно стекнатиот имунитет може да трае подолго од оној стекнат преку вакцинација. Меѓутоа, ризиците поврзани со природната инфекција се неспоредливи со ризиците поврзани со која било вакцина. На пример, во развиените земји инфекцијата со мали сипаници (која води до имунитет стекнат преку природ-

на инфекција), предизвикува два смртни случаи на 1 000 пациенти, додека, пак, ММР-вакцината (која резултира со имунитет стекнат преку вакцинација) предизвикува една сериозна нуспојава во еден милион вакцинирани индивидуи. Многу е очигледно дека придобивката од вакцините далеку ги надминува поврзаните ризици.

(Заклучок) Сепак, мора да се признае дека секој (млад) родител има право да биде информиран за потенцијалните ризици и придобивки од вакцинирањето на своите деца. Научната и, пред сè, медицинската фела ја имаат обврската да ги слушнат родителите и да им овозможат точна, јасна и транспарентна информација. Ние, пак, како општество имаме одговорност и морален императив да се бориме против секој вид гласен фанатизам, кој се обидува да ги негира научните докази и медицински совети.

Овој есеј е новинарски пример за тоа како се составуваат есеите кои имаат за цел да понудат аргументи за или против некоја тема. Иако структурата не е секогаш запазена, сепак, основните делови на еден петпараграфски есеј се запазени и минимумот од три аргументи се понудени.

Според елементите на аргументот дадени погоре, можете да ги разработите аргументите и да се каже што недостасува а што не.

3.5. Активност 1: Според горе дадената шема, за темите наведени подолу, понудете аргументи кои сметате дека ќе ја поддржат тезата. Исто така, треба да го формулирате и насловот на есејот, а да ја означите и публиката. За понудените аргументи, наведете докази.

Тема: Носење мобилни телефони од страна на учениците во основно и средно училиште

Теза: На учениците не треба да им се дозволи да носат телефони за време на училишните часови во основно и средно образование

Наслов на есејот:

Главна реченица (главна идеја на есејот):

Три до пет реченици за поддршка:

Аргумент 1:

Аргумент 2:

Аргумент 3:

Тема: Училишни униформи

Теза: Учениците треба да носат униформи додека се на училиште

Наслов на есејот:

Главна реченица (главна идеја на есејот):

Три до пет реченици за поддршка:

Аргумент 1:

Аргумент 2:

Аргумент 3:

Тема: Бесплатно образование

Теза: Државните универзитети треба да бидат бесплатни за сите

Наслов на есејот:

Главна реченица (главна идеја на есејот):

Три до пет реченици за поддршка:

Аргумент 1:

Аргумент 2:

Аргумент 3:

Тема: Видеоигри

Теза: Видеоигрите влијаат врз однесувањето на децата

Наслов на есејот:

Главна реченица (главна идеја на есејот):

Три до пет реченици за поддршка:

Аргумент 1:

Аргумент 2:

Аргумент 3:

3.6. Активност 2: За следните теми, обидете се да развиете аргументи, имајќи ги предвид темата и публиката. Поставете ја и тезата.

Дали глобалните климатски промени се предизвикани од луѓето?

Дали е ефективна смртната казна?

Дали е фер нашиот изборен процес?

Дали мажите треба да користат породилно отсуство?

Дали животните треба да се користат за експерименти?

Дали треба да се забрани пушењето цигари?

Дали се опасни мобилните телефони?

3.7. Техники за развивање на аргументи. Аргументите, најпрво, се појавуваат во процесот пред пишувањето (подготовката за пишување) на есејот, односно се јавуваат како идеи во техниките бура на идеи, слободно пишување и многу други. Во тој процес, може да се појават голем број аргументи, но важно е да се изделат оние највпечатливите кои најсилно ја отфрлаат или поддржуваат поставената теза. За тоа да е така, треба да се имаат предвид неколку аспекти. Најпрво, треба да се формулира наслов кој самиот по себе е аргументативен, односно наслов кој вклучува можност за заземање став. Ако е формулиран насловот како обичен исказ, тогаш нема да може да се развијат аргументи и целиот есеј ќе биде во форма на обичен

исказ за одредена тема. На пример, насловот **Наместените бракови придонесуваат за намалување на наталитетот** е аргументативен бидејќи укажува на еден негативен аспект од пошироката тема *наместени бракови*. Ако е формулиран насловот **Наместените бракови се доста распорстратени во САД**, јасно е дека нема простор за аргументирање. Напротив, вака формулиран исказ може да биде појдовна точка за градење на аргумент во самиот есеј, но не може да биде солидна основа за понатамошно аргументирање. Од ова произлегува и вториот аспект во однос на техниките за пишување на аргументи, а тоа е дека секогаш треба да се избере тема, односно да се формулира наслов на тема кој овозможува да се заземе став. Исто така, е важно пишувачот да има доста солидни или реални познавања за темата. На пример, ако е темата **Опасноста од акрилни нокти**, а пишувачот нема никакви сознанија, никаков став ниту, пак, интерес за таа тема, тогаш треба да се премине на друга тема за пишување. Опасноста од пишување на тема за која пишувачот нема интерес, пред сè, а понатаму став и сознанија, може да доведе до нереални и недокажани докази и мислења кои, воопшто, нема да одат во прилог на есејот, а нема да може да се развијат ниту издржани аргументи. Третиот аспект се состои во тоа дека за издржан аргумент треба да се понудат цврсти докази. Видовите докази се набројани погоре во оваа глава. Исто така, важен е кредибилитетот на изворот на доказот. Четвртиот аспект во развивањето на аргументите и нивното формулирање е свесност за контрааргументите. Тоа значи дека пишувачот треба да е свесен дека постојат спротивни аргументи од неговите и дека треба да ги побие. Всушност, кога пишувачот нуди одговор на контрааргументите, тој ги зацврстува аргументите што ги одбрал.

3.8. Елементи на ефективниот аргумент. Ако се имаат предвид публиката и пораката која е содржана во аргументот, за понудените аргументи да се ефективни, мора да ги имаат сите три елементи кои го сочинуваат т.н. реторички триаголник. Или, поинаку кажано, за еден аргумент да е ефективен, тој мора да се повикува на трите реторички елементи: *логос*, *етос* и *патос*.

Логосот се однесува на внатрешната структура на аргументот, јасноста на пораката и на логички поврзаните елементи. *Логосот*, всушност, се изразува преку логиката во напишаното, односно преку изборот на најрелевантните докази, елементите за поддршка на аргументот и научните докази. *Етосот* се однесува на кредибилитетот на пишувачот, кој, најчесто, се искажува преку тонот и стилот на есејот, како и преку изнесените аргументи. Всушност, се согледува колку е пишувачот спремен да го одбрани она што го напишал, колку ги познава и ги зема предвид алтернативните гледишта за тезата и сл. *Патосот* се однесува на емоционалниот аспект на напишаното, односно на елементи-

те што се користат за да се убеди читателот во напишаното и во важноста на аргументот.

3.9. Грешки при пишување на аргументите. Бидејќи аргументите се користат за да се докаже тезата или за да се отфрли тезата и за да се убеди читателот дека она што е напишано е вистинито и логички поврзано, многу често при формулирањето на аргументите може да се направи грешка. Во оваа смисла, може да се одберат погрешни докази или, воопшто, да не се понудат докази и да се премине во субјективизам. Најчестите грешки при формулирање, одбирање и презентирање на аргументите се следните:

– *Пишувачот сака да предизвика сожалување.* На пример, аргументот *Јас заслужувам да го положам испитот бидејќи имам многу проблеми дома* има за цел да предизвика сожалување, што, воопшто, не е во насока на поддршка на темата *Положен испит, односно Зошто треба да го положам испитот.*

– *Пишувачот се повикува на предрасуди.* Кога се пишуваат аргументите, многу често се имаат предвид вредностите на публиката. Тоа може да оди во погрешна насока и да има контраефект ако вредноста е прикажана со несоодветен јазик во склоп на некоја колоквијална или *излитена* фраза чија единствена цел е, всушност, да го одвлече вниманието од некој друг момент во есејот, што, пак, може да е сигнал на недоволна информираност и недостиг на кредибилитет на пишувачот. На пример, расистичките, сексистичките и хомофобичните изјави се користат за да се предизвика негативна реакција и да се развијат негативни чувства кон одредени целни групи наместо да се влијае на поголемо разбирање и инклузивност. Исто така, ако еден политичар во својата колумна користи изјави со кои се претставува како среќно оженета/омажена личност, со љубов кон децата и восхит кон сопругот/сопругата и сето тоа во склоп на традиционални вредности, на пример, дека е редовен гласач на избори, тоа е знак дека тој алудира на традиционалните емоционални вредности што ги дели со публиката. Овие емоционални вредности треба да ја убедат јавноста да гласа за него само поради тоа што имаат заеднички карактеристики. На тој начин, политичарот може да избегне да зборува за својата политичка програма и за тоа како ќе ја подобри економијата.

– *Пишувачот се повикува на традицијата или носи заклучоци врз основа на традицијата.* Така, ако е еден од аргументите на темата *Имплементација на ИКТ во образованието* следниот *Не треба да купуваме компјутери за училиштето бидејќи и во минатото ги немавме*, јасно е дека тој не е, воопшто, значаен, из-

држан и поддржувачки бидејќи единствено на што се повикува пишувачот се минати дејства и претходни состојби.

– *Пишувачот користи аналогича.* Аналогичата е споредба која е соодветна ако двете работи кои се споредуваат се на исто ниво. За употреба на аналогичата во конструкцијата на аргументи, најпрво, треба да постои сигурност дека двете страни кои се споредуваат имаат заеднички карактеристики и дека се тие релевантни за заклучокот. Така, аргументот *Натпреварот е добар за училиштата бидејќи се смета дека е добар во бизнисот* би бил соодветен единствено ако следат податоци за тоа колку училиштата се аналогни на бизнис-компаниите или на водењето бизнис, воопшто.

– *Пишувачот користи аргументација во круг.* Ваквиот вид грешка при одбирање, презентирање и одбрана на аргументите значи дека пишувачот дава до знаење дека напишаното е само и само за оние кои се согласуваат со неговата гледна точка и за оние што ќе се согласат со заклучокот. Тоа значи дека пишувачот го наметнува своето мислење.

– *Пишувачот донесува заклучоци пребрзо.* Оваа грешка при пишувањето на аргументи е, најчесто, резултат на тоа што само по првиот доказ, веднаш се донесува заклучок за целата појава. На пример, исказот *Поради тоа студентот не го положи испитот и нема да ги положи и следните* е на ниво на дезинформација и на донесување на избрзан заклучок кој може да е целосно неточен.

– *Пишувачот поставува нереални противници.* Овие грешки, најчесто, се прават кога се поставува тема, а потоа и теза за прашање или појава која е доста екстремна, несекојдневна, претерана во своите карактеристики и на моменти, невозможна. На пример, *Против укинувањето на социјалното осигурување.*

– *Пишувачот носи заклучок од нелогички средени аргументи.* Оваа грешка при аргументирањето е најчеста. Ваквата грешка, најчесто, се забележува во сложените реченици, во кои зависната дел-реченица не е поврзана со главната дел-реченица, а особено кога постои причинско-последичен однос меѓу дел-речениците. На пример, *Г. Стојановски е млад, на поради тоа може да е добар учител* е нејасен, дискриминирачки и нелогички аргумент.

– *Пишувачот претерано се повикува на емоции.* Емоционалноста во аргументите е, исто така, доста важен аспект, а се вбројува во грешка само кога се прави во претерана мера. Иако сите аргументи искажуваат одредена емоција, став и индивидуалност, сепак, преголемото повикување на емоции може многу често да

доведе до неможност пишуваачот да ги оддели објективноста и субјективноста во аргументот. На пример, одредени изрази што се користат токму за да предизвикаат емоции поврзани со фамилијарните вредности, слободата на избор и сл.

Сите овие грешки, како и други кои може да се појават при формулирањето на аргументите, може да се избегнат само со добро истражување на темата за која се пишува и со презентирање на релевантни и убедливи докази како поддршка на аргументите.

3.10. Активност 3. Во следните статии, одредете ги аргументите. Обидете се да ги откриете грешките кои ги прави пишуваачот. Дали е задржана формата на петпараграфски есеј? Дали се јасно искажани аргументите? Дали аргументите се поддржани со факти? Дали јазикот е соодветен на темата и на публиката? Кој тон го има заведено авторот?

Статија 1: Вакцинирањето е право на избор!

Право на слободен избор во Македонија, во правна смисла, постои. Кој и да ви каже поинаку, каде и да го слушнете тоа, каде и да го прочитате, имајте на ум дека нивната цел секогаш ќе биде да ве збунат, за самите да не ги проверите законите и со тоа да ги откриете своите права. Најосновниот закон кој ни го дава правото на избор е Законот за заштита на правата на пациентите.

Во членот 4 јасно е наведено дека вакцинирањето е медицинска интервенција. Дали ќе прифатите медицинска интервенција за вашето дете, е ваше право. Вие избирате.

Членовите 14 и 15 од истиот Закон, ни го даваат тоа право. Но тоа право не треба некој да ни го дава, ние тоа право како родители го имаме и никој не може да ни го ограничи. Тие се плашат самите вие да не почнете да ги читате законите.

Членот 5 од Меѓународниот договор и Конвенцијата за заштита на човечките права и достоинството на човечкото суштество, во однос на примената во биологијата и медицината, гласи „Интервенција во областа на здравството може да се изврши единствено кога засегнатото лице доброволно ќе се согласи на тоа, врз основа на дадена информација.“ Колку и да сакаат да менуваат закони, тие секогаш ќе бидат правно де-рогирани, а ние секогаш ќе имаме право на избор, тие закони засекогаш ќе останат на хартија, зашто тие не може да го сменат членот 118 од Уставот, а тој е јасен „Меѓународните договори што се ратификувани во

согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не може да се менуваат со закон.“

Сакаат да ве убедат дека за во градинка потребно е вашите деца да имаат примено вакцини, тоа е голема лага, според членот 60 став 8 од Законот за заштита на децата „Родителите се должни при приемот на детето во градинка да приложат потврда од матичниот лекар за здравствената состојба на детето, односно наод и мислење од соодветна стручна институција за дете со пречки во менталниот развој или телесна попреченост“ и ништо повеќе. Тие го знаат тоа и затоа не сакаат да ви ја кажат вистината. Не се плашете, уписот на вашето дете не смеат да го одбијат. Знаејќи дека не можат да го сменат законот, што направија, Министерството за здравство донесе упатства и препораки и им ги испратиле на градинките. Мислат дека тие упатства и препораки се над законот, над Уставот, над меѓународните договори. Но тоа не е така. Тоа е директна дискриминација. Дискриминацијата е кривично дело. Тоа сакаме да им го кажеме, ние си ги знаеме нашите права и ние ќе ги искористиме тие права. Бидете упорни и остварете си ги вашите права.

Членот 46 став 2 од Законот за основно образование вели дека „При запишувањето на детето во прво одделение родителот е должен да достави потврда за примените задолжителни вакцини за детето, издадена од надлежна здравствена установа.“ Се вели дека требало потврда, но никаде во Законот не вели колку вакцини треба да има напишано во таа потврда, 1, 2, 4 или ниедна вакцина. Ние ќе им ја однесеме таа потврда, но колку вакцини ќе има напишано во таа потврда, ние одлучуваме, зашто ние имаме право на избор.

Во истиот член 46 ставот 3 вели „Основното училиште е должно да ги опфати учениците од својот реон.“ Можете да слушнете дека не можат да ве одбијат при запишувањето на вашето дете во училиште.

Во согласност со членот 44 од Уставот на РМ, основното училиште е задолжително, тоа вам не можат да ви го оспорат. Не можат да не го запишат вашето дете, колку и да го сакале тие тоа. Тие колку и да сакаат не можат да ги сменат Универзалната декларација за човековите права на Обединетите нации и Конвенцијата за правата на детето. Не можат да ги сменат пресудите што ги има донесено судот во Стразбур, кој вели дека секој има право на пристап до образовните институции. Не се плашете од нивните зборови, тие се празни. Не можат да го одбијат приемот на вашето дете во основно училиште.

Кога ќе се родат нашите деца, сакаат да ги вакцинираат, за надоместок за трето дете требало да бидат вакцинирани. Ако сакаме да ги запишаме во градинка, повторно сме морале да им дадеме вакцини. За училиште повторно ни велат дека сме морале да ги вакцинираме. Зарем се тоа нивни деца, за да ни кажуваат што и како да правиме со нив. Тоа се

наши деца, кои ние ги имаме донесено на овој свет и ние знаеме што е најдобро за нив. Нека го препрочитаат Законот за заштита на децата. Нека видат како Законот ја дефинира дискриминацијата. Нивната дискриминација е кривично дело. Ние го знаеме тоа. За да ги заштитиме нашите деца, ние ќе ги користиме сите законски права што ги имаме на располагање.

На наша страна се и Законот за заштита на децата, Законот за заштита и спречување на дискриминација и Кривичниот законик.

Ако се земе во предвид Конвенцијата за работниците со семејни обврски, ратификувана во Македонија уште во 1991 година. Државата треба да ги почитува своите обврски, која самата си ги има преземено. Нивната дискриминација нема да помине, зашто ние ја препознаваме, а правото секогаш ќе биде на наша страна.

Да не ги заборавиме судовите, да ги потсетиме и нив дека во согласност со амандманот 25 на Уставот, судовите судат врз основа на Уставот и законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот. Во согласност со Законот за судовите, член 18 став 4 „судот во конкретните случаи во своето работење му дава предност на меѓународниот договор.“ Најважно од сè, да не заборавите, тие се плашат од законите, знаат дека Уставот, законите и меѓународните договори се на наша страна. Знаат дека не можат да ги сменат и наместо силата на правото, го користат правото на силата. Аристотел напишал, законот е разум ослободен до страста. Нивната присилба да ги полнат нашите деца со отрови, нема никогаш да биде прифатена од нас, зашто ние си ги знаеме нашите права, ние знаеме дека имаме право на избор.

Време е во оваа држава сите, сите политичари, судии, доктори и официјални лица да престанаат да се однесуваат како во државава да постои само еден закон, а тоа е законот за заштита на населението од заразни болести! Господа, постојат многу други закони, конвенции и Уставот кој ги штити граѓаните и нивните права како пациенти! Уставот кој е над сите можни други легислативи, господа! Не го почитуваат најсветото право! Правото на информирана согласност од пациентот за која било медицинска интервенција врз него или неговите деца!

Сега и овде престанува вашиот игнорантски однос кон вашите должности, кои некои семејства прескапо ги платиле со животите на сопствените деца! Во породилиште нема повеќе рутински да ги вакцинираат новороденчињата, не без дозвола од родителите. Постојат и други закони по кои ќе одговарате за таквото криминално следење на наредби, газејќи по сите морални и пишани закони! Уцените мора да запрат, господа, третото дете, јасно и гласно ви порачуваме, не престанува да биде трето дете ако не е вакцинирано! Што значи тоа дека за пари ги принудуваат родителите да постапуваат против својата совест? Знаете ли како

се вика тоа и каков тежок криминал е? Знаете ли дека сме водечка земја од Европа по случаи во судот за човекови права во Стразбур?! Со ваквото галопирачко кршење на човековите права од сите институции во оваа држава случаите само ќе се зголемуваат!

Последните учени, кога им плативте на медиумите за да шират пропаганда врз населението за незапишување на невакцинираните деца во градинка или школо, се вашиот најголем преседан! Со тој последен потег сами се турнавте во бездната, покажавте јасно дека државата наместо да ги штити сопствените граѓани таа ним им е најголем крвник, уценувач и угнетувач! За ваквиот криминал тешко ќе одговарате! Време е да го избришете членот 33 од Законот за заштита од заразни болести! Затоа што, секако, тој е правно неважечки!

Статија 2: Вакцините се канцер во шприц!

Вакцините се светост на модерната медицина, или како што мојот пријател, Роберт Скот Бел, многу често вели „Црква на биолошкиот мистицизам.“ Првите вакцини биле направени од ткиво кое е „изгребано“ од рани добиени од болеста големи сипаници кај кравите и коњите, потоа истото се става на нож, скалпер или, пак, игла и се аплицира на нечија рака. „Крв и гној?“ Што велите за измет?“ Дали мислите дека е добра идеја да се аплицира во нашето тело нешто што претставува инфекција или е инфекција кај животните? Не само што е оваа помисла одвратна туку се граничи со лудило. Но, сепак, ова се почетоците на модернизацијата на медицината наречена вакцинирање. И вакцинирањето е отидено многу подалеку отколку кое било лудило.

Вакцинирањето е само уште една од огромните грешки на конвенционалната медицина. Идејата дека со вакцините се заштитувате од заразни болести и дека вакцините го зголемуваат имунитетот се очигледно лажни. Здравствените работници, авторитети, тврдат дека вакцините се безбедни и ефикасни во заштитата од заразни болести, иако оваа безбедност е во контрадикторност со владините статистики, објавените медицински студии, ФДА и ЦДЦ-извештаи, како и со мислењата на еминентни научни истражувања на глобално ниво.

Вакцините содржат адитиви и конзерванси кои би требало да го зголемат имунитетот на телото, состојки како жива, алуминиум, формалдехид, МСГ, антифриз. Медицинските истражувачи велат дека директното внесување на туѓи протеини и други токсични материи, кои претходно ги наведовме, го прават вакцинираниот, примачот на вакцина, многу полесна цел за заразните болести со кои би се соочил во иднина. Тоа значи дека вакцините, всушност, го спечуваат природниот имунитет кој би се развил откако телото би било изложено на болеста. Вакци-

ните може да се објаснат како „токсичен коктел“ направен од најтоксичните состојки кои постојат.

Меѓутоа ајде да се концентрираме на ракот.

Сите сме биле во продавница да купиме одредени производи. Знаете дека доколку погледнете на етикетата, ќе добиете генерална идеја што е по состав производот кој сте го избрале. Тоа е еден начин да ги дознаете нездравите состојки кои се содржани во одреден производ. Ова не е случај со вакцините!

Според закон, докторите треба да им ги даваат на пациентите само информативните листи во врска со вакцините, меѓутоа не и декларацијата на пакувањето на вакцините. Овде може да ги најдете потребните информации: <http://vactruth.com/vaccine-inserts/>.

Направете пребарување за терминот „канцерогено“ на декларацијата на вакцината. Ќе ја сретнете следнава фраза кај најголем број вакцини: „Оваа вакцина не е испитана за нејзините канцерогени или мутагени својства или, пак, за неплодност.“

Зарем? Ова ни вели дека вакцините не се тестирани за да се види дали се предизвикувачи на рак. Сериозно?

Како може да вбригуваме вакви опасни, токсични состојки во телото на нашите новороденчиња и деца без да знаеме дали тие се причинители за рак или не?

Па, бидејќи одредени вакцини не се тестирани за тоа дали предизвикуваат рак или не, ајде да погледнеме некои од состојките на вакцините и да видиме што вели за нив медицината. Следниве состојки на вакцините се канцерогени, невротоксични и состојки кои го уништуваат имуниот систем, а се наоѓаат во најголем број вакцини:

– **Формалдехид** – Тој е класифициран како познат канцероген. Дур и ЕПА и Меѓународната агенција за истражување на рак го признаваат тоа. Прашањето е зошто вакцините го содржат формалдехидот? Тој е причинител на неколку типови рак, вклучително и леукемија. Тој, исто така, се користи и во вакцината против Антракс, ДТ, ДИТЕПЕР, Хиб, ХПВ, ХепА, ХепБ, грип, менингитис, полио и многу други.

– **Алуминиум** – Алуминиумските соли се наоѓаат во неколку вакцини кои се користат за деца, како ДИТЕПЕР, пенумокока, ХепБ и други. Алуминиум хидроксид (една од солите на алуминиумот) се поврзува со аутизам, Алцхајмер и, секако, со рак. Алуминиумот предизвикува рак на тој начин што го ослободува железото од своите заштитни протеини, при што се зголемува нивото на слободно железо во организмот, со што се добива големо воспаление и липидна пероксидација.

– **Жива (од тимеросал)** – Овој конзерванс е во скоро секоја вакцина и се поврзува со аутизмот, менталната ретардација и, секако, со ракот.

Дури во 643 објавени научни трудови се докажува поврзаноста помеѓу живата и ракот.

ПДР (The Physicians' Desk Reference) наведува дека покрај жива, алуминиум и формалдехид, вакцините може да содржат и СВ40, серуми од говеда, латекс, неомицин и други познати канцерогени, како и можност да предизвикаат и алергиска реакција. Многу од овие токсини се внесени во крвотокот на новороденче не постаро од еден ден. Всушност, ниту една од вакцините не била тестирана на подолг период, така нашите бебиња, деца претставуваат живи заморчиња на фармацевтската индустрија.

Во 2002, Британскиот медицински весник **Lancet**, објавил докази дека контаминираната полио вакцина е, всушност, предизвикувачот на 55 000 случаи на non-Hodgkin's lymphoma, тоа е рак кој го зафаќа вашиот лимфен систем. Со што била контаминирана вакцината? СВ40 канцероген вирус од мајмун! Сложувалката започнува во 1994 година, кога Dr. Michele Carbone, истражувач од Loyola University, го пронашол вирусот СВ40 кај болните од рак на бели дробови. Оттогаш, 60 различни лабораториски студии го имаат потврдено овој резултат на Dr. Michele Carbone. Овој вирус бил детектиран кај различни болни од рак (рак на мозокот, белите дробови, коските и на лимфниот систем).

Во 2011, Dr. Maurice Hilleman во своето интервју посочи неколку значајни информации кои подоцна беа исфрлени од The Health Century. Во интервјуто, Хилман признава дека Мерк, фармацевтската компанија која ги произведува вакцините, користела опасни вируси. Треба да имаме на ум дека Dr. Maurice Hilleman е една од вработените во Мерк која учествувала во развојот на програмата за вакцинирање на Мерк. Хилман развил најголем број вакцини од кој било научник во историјата. Тој беше член на Американската национална академија на наука, Институтот за медицина, Американската академија на науките и уметностите и Американското филозофско друштво. Тој ја има добиено специјалната награда за животно дело од СЗО.

Кога ќе видиме „вакцина против рак“ во корелација со вакцината ХПВ, тогаш е логично да помислиме дека вакцината, всушност, го спречува ракот на грлото на матката кај младите девојчиња и жени, иако сè уште не постојат докази дека е тоа така. Меѓутоа за волја на вистината, еден од највознемирувачките податоци, кои треба да предизвикаат почеток на сериозна истрага се однесува на дури 45 % зголемена можност за добивање рак по примањето на вакцината ХПВ од производителот Гардасил. Со други зборови, вакцината ХПВ го зголемува ризикот од заболување од друг вид рак!

На крај, ако се земат во предвид зборовите на Dr. Dennis Turnbull, MD: „Можам да изјавам, и тоа без трунка двоумење, дека според моја

проценка најголемата можност да се добие рак или да се развијат предиспозиции за негово настанување е преку вакцинирање и ревакцинирање.“

3.11. Активност 4. Одберете една од следните теми и напишете есеј во кој ќе понудите најмалку 3 аргументи кои ќе ја поддржат тезата.

- Дали треба да се легализира коцкањето?
- Дали треба да постојат религизирани предмети во училиштата?
- Дали треба да се забрани рекламирање на алкохол на телевизија?
- Дали презема мерки правниот систем за рехабилитација на осудени криминалци?
- Дали слободата на говорот им дава за право на луѓето да користат говот на омраза?
- Дали треба мигрантите да имаат повеќе права?
- Дали социјалните медиуми се причина за изолација на луѓето?

4. ПИШУВАЊЕ (РЕЗИМЕ)

4.1. Поим. Резимето претставува скратена верзија на есејот или на новинарската статија. Во него никогаш не треба да се пишуваат истите зборови од есејот. Тоа, на некој начин, треба да биде напишано со сопствени зборови за накратко да се изразат главната идеја и важните детали од есејот. Најпрво, треба се прочита воведниот параграф од есејот, а потоа да се побараат општата реченица и тезата. Преку заклучокот се процесираат информациите што се претходно прочитани и се покажува дека пишувачот го разбрал она што го прочитал.

Треба да се почне така што ќе се идентификува пишувачот, делото (есејот, статијата) и главната идеја. На пример, Во овој есеј, пишувачот Х, го наведува своето размислување за У. Во резимето никогаш не треба да се вклучуваат сопствени размислувања или интерпретации на она што е прочитано. Пишувачот треба постојано да го потсетува читателот дека станува збор за резиме, а тоа може да се постигне преку синтагмите: Во есејот или статијата пишувачот тврди, есејот или статијата вели дека и сл.

Треба да се знае дека доброто резиме ги дава само главните идеи. Тоа не вклучува детали. Пред да се почне да се пишува резимето, треба да се земат предвид прашалните зборови кој, кога, каде, зошто, што и како.

4.1.1. Разлика меѓу главните идеи и детали

4.2. Активност: Прочитајте ја статијата. Согледајте ја разликата меѓу главните идеи и деталите. Зацрнетите делови ги претставуваат деталите, а закосените делови ги претставуваат главни идеи.

Куче херој е наградено

Ова куче херој имаше само 9 месеци кога направи еден храбар чин. *Бо ја доби годишната награда херој од компанијата за храна за кучиња.* Оваа награда вклучува златен медал, златен ремен и годишно бесплатно снабдување со храна.

Бо ја покажа својата храброст минатиот јуни. Бо и неговиот сопственик Роб, пловеа по Колорадо во мал чамец. Родителите на Роб живеат блиску до реката. И Роб и неговите родители се добри пливачи, а исто така, сакаат и пловење со брод. Ова лето Бо за првпат беше во брод. *Сè беше добро сè додека еден висок бран не удри во чамецот и не го наполни со вода. Друг голем бран удри одзади и го преврте чамецот. Роб беше слободен, но Лаура и Бо беа под чамецот.* „Секој пат кога ќе се обидев да избегам, мојата глава го удираше бродот“ – рече подоцна Лаура. Сфатив дека се давам.

– Стигнав до брегот и ја барав Лаура – продолжува Роб. *Го видов Бо како испливува од под превртениот брод. Потоа тој се заврте и нурна. Наскоро повторно излезе влечејќи ја Лаура за косата 50 метри. Лаура, исплашена и без здив се обиде да го зграби Бо.* Но Бо не дозволи таа да го зграпчи, како да знаеше дека двајцата ќе се удават ако таа го повлече надолу. Конечно, Лаура го фати Бо за опашка. *Тој ја влечеше до брегот.* Лаура крвавеше, но, сепак, не беше сериозно повредена.

– Ако не беше Бо, јас немаше да бидам овде – рече Лаура на доделувањето на наградата.

Оваа компанија ја доделува оваа награда цели 29 години. За тоа време кучиња се наградувани зашто спасиле дури 306 луѓе.

4.3. Активност: Прочитајте ги речениците и ставите ГИ (главна идеја) до секоја за која сметате дека ја изразува ГИ и Д (детали) до реченицата за која сметате дека нуди детали (Д).

– Неговата награда вклучува златен медал, златен ремен и годишно бесплатно снабдување со храна.

– Бо ја доби годишната награда херој од компанијата за храна за кучиња.

– Роб и Лаура се добри пливачи.

– Бо ја спаси Лаура по една несреќа со брод.

- Бо ја влечеше Лаура за косата 50 метри.
- Компнијата оваа награда ја доделува цели 29 години.
- Храброто дело на Бо се случи минатиот јуни.
- Оваа компанија наградува кучиња затоа што спасиле 306 луѓе.

4.4. Активност: Довршете го заклучокот

Кучето на Роб и Лаура, _____ (кој), доби _____
(што) од Компанијата за храна за кучиња _____ (зошто)
_____.

Роберт и Бо беа на _____ (каде) кога нивниот брод беше
удрен од силен бран. Бродот се преврте и Лаура беше под бродот. Бо ја
спаси Лаура и ја довлечка до _____ (каде).

4.5. Пред пишување на резимето. Пред пишувањето на резимето,
треба да се прочита внимателно есејот или статијата и да се идентифи-
куваат главните идеи. На пример, главната реченица, главните идеи, се-
кој параграф и заклучокот. За да се напише резиме од еден параграф,
треба да се размислува за секоја идеја во една реченица.

4.6. Активност: Пред пишување – прочитајте ја следнава статија

Сосема е природно животинските видови да исчезнуваат со текот на
годините. Во последните двесте години човекот со своето влијание го
забрзува овој процес. Вкупниот број на загрозени животински видови
постојано се зголемува. Денес, на 25 % од цицачите и на 12 % птици им
се заканува истребување. Во голем број случаи ова е резултат на влија-
нието на човечкиот фактор. Како луѓето го забрзуваат процесот на ис-
требување на животните?

Како прво, луѓето го загрозуваат опстојувањето на животните со
уништување на нивните живеалишта. Луѓето продолжуваат да градат
фабрики и куќи во полињата и во шумите. Тие ги уништуваат природ-
ните живеалишта на животните. Ако животните не можат да најдат мес-
то за живеење, тие ќе изумрат. На пример, 16 видови од хавајските пти-
ци исчезнаа од овие причини. Слична е состојбата со еленот од Флори-
да. И други видови животни може наскоро да изумрат бидејќи ги губат
своите домови.

Претераниот лов е уште една од причините поради кои човекот е ви-
новен за истребување на некои видови. Во некои делови од светот има
ретки видови животни кои вредат многу пари. На пример, некои луѓе
плаќаат повеќе од еден милион долари за носот на носорогот. Ова охра-
брува многу ловци да ги убиваат носорозите иако тие веќе се соочуваат

со истребување. Други животни на кои им се заканува истребување поради претераниот лов се: синиот кит, горилата и гепардот.

Луѓето, исто така, го загадуваат воздухот, водата и почвата. Резултатите од загадувањето на животинските видови може да бидат комплицирани. На пример, кога отпадот од фабриките ќе се фрли во реките, тие стануваат загадени. Рибите кои живеат во нив се трујат и поголем дел од нив умираат. Птиците кои ги јадат овие затруени риби и самите се затруваат. Кога ќе се затрујат птиците, тие не можат да носат здрави јајца. Се раѓаат сè помалку нови птици. Досега нема животински вид кој е истребен од загадување, но некои видови, како на пример, пеликанот стануваат сè поретки и може да изумрат.

На крај, кога луѓето ќе воведат нови видови животни во некои средини, на животните кои веќе живеат таму им се заканува истребување. На пример, кога Европјаните носат зајаци и лисици во Австралија, се случува донесените животни да ги убиваат многуте австралиски животни. Зајациите и лисиците лесно се адаптираат и многу лесно се размножуваат. На тој начин, на животните карактеристични за Австралија им се заканува опасност од истребување во сопствената земја.

Одговорете на следниве прашања:

1. За што станува збор во следнава статија?
2. Зошто се случува тоа?
3. Кој е одговорен?
4. Кога се случува?

4.7. Активност: Пишување на резимето. Напишете еден параграф како резиме на статијата. Укажете на главната идеја во статијата во првата реченица. Одговорете на прашањата кој, што, кога, како и зошто во остатокот од параграфот.

Пример за можен заклучок:

Иако истребувањето на животинските видови е природен процес, човекот со своите постапки го забрзува овој процес во последниве двесте години. Луѓето ги ловат, ги уништуваат нивните живеалишта и ги загадуваат реките, воздухот и почвата. Исто така, кога луѓето воведуваат нови видови во одредени средини, на животните карактеристични за тие средини им се заканува опасност од истребување.

4.8. Активност: Разменете го резимето со друг студент. Проверете дали двајцата ги вклучивте истите информации. Доколку не, објаснете

што беше различно и зошто. Прегледајте го својот параграф, а потоа препишете го.

4.9. Активност: Пред пишување: Прочитај ја следнава статија

Ураганот „Ирена“ ја погоди Флорида во петокот ноќта и предизвика големи штети насекаде. Ветрот дуваше со 85 километри на час и рушеше дрвја и електрични инсталации, скрши многу прозорци и уништи многу покриви. Како резултат на силниот ветар, десетина луѓе беа повредени, а се случија и неколку сообраќајни несреќи.

Поголем дел од градот беше без струја и вода. Ураганот предизвика и сериозни поплави. Стотици луѓе ги изгубија своите домови. Најголемите поплави се случија на Мајами каде на полицијата ѝ требаа бродови за да се пробијат низ водата.

Илјадници хектари со пченка беа уништени во Северна Флорида која снабдува 75 % од националното зимско производство. Никој сè уште не знае колку пари се изгубени во штетата со пченката. „Не можам да ви дадам точни проценки за штетата, но нема да се изненадам ако штетата е околу сто милиони долари“ – рече градоначалникот на Мајами.

Локалните власти го нарекоа овој ураган еден од најлошите во сезоната на урагани. На луѓето во Флорида ќе им треба подолг период да се опорават од штетните ефекти од ураганот.

4.10. Активност: Пред пишување

Направете листа на важните факти во статијата. Обидете се да вклучите кој, што, кога, каде, зошто и како во вашата листа.

4.11. Активности: Анализирајте ја вашата листа. Бидете сигурни дека сте ги вклучиле сите главни идеи. Прецртајте сè што во вашата листа се однесува на детали.

4.12. Пишување

Напишете краток параграф како резиме на статијата.

4.13. Преглед – ревизија. Споредете го вашето резиме со резимето на некој друг студент. Дали вклучивте премногу информации? Дали ја испуштивте главната идеја? Ревидирајте го вашето резиме и потоа препишете го.

4.14. Активност: Најдете статија во весник. Прочитајте ја внимателно и напишете еден параграф – резиме. Разменете го резимето со

друг студент и дајте си еден на друг сугестии за она што треба да се подобри.

Листа за оценување и самоценување на заклучокот од друг студент:

– Дали е јасно за што станува збор во резимето – дали другиот студент ги наведе изворите и ги цитира коректно?

– Ако сте ги користеле истите извори, дали идентификувате исти тези? (Ако е одговорот да, наведете кои се тие).

– Дали другиот студент пропушти некоја важна точка во резимето? (Ако е одговорот да, наведете која е таа).

– Дали другиот студент користи свои зборови за да даде заклучок за идеите на авторот? (Ако е одговорот не, наведете ги примерите каде тој ги употребува точните зборови на авторот).

– Дали другиот студент вклучува сопствено размислување и мислење во резимето? (Ако е одговорот да, наведете кои се тие).

– Дали другиот студент вклучува некои важни детали во резимето? (Ако е одговорот да, наведете кои се тие).

– Имаше ли делови од резимето каде сте се изгубиле поради тоа што не постоеше добар преод? (Ако е одговорот да, каде се тие места и како може да се поправат).

– Имаше ли точки во резимето каде се загубивте затоа што некои информации беа испуштени? (Ако е одговорот да, каде се тие и што е пропуштено). Зошто мислите дека е важно тоа што е испуштено)?

– Што најмногу ви се допадна од заклучокот на другиот студент? (Зошто, како може другиот студент да направи уште подобро резиме)?

4.15. Активности: Прочитајте го следниот есеј и напишете резиме.

Не за легализација на евтаназијата

Евтаназијата или популарно наречена убивање од милост става крај на човечкиот живот со цел пациентот да избегне страдање и измачување, а притоа шансите болниот да преживее се сведени на минимум. Не за евтаназијата. Не за убиството од милост. Евтаназијата, всушност, е подмолно убиство со умисла, затоа што со нејзина примена се нарушуваат Хипократовата заклетва, божјите закони и вербата во новите медицински технологии.

Како прво, според Хипократовата заклетва лекарот е должен да се бори до крај за животот на пациентот, а не да се откаже од неговото лекување. Кај пациенти кои боледуваат од неизлечива болест во нејзини-

от краен стадиум, лекарот максимално се залага да му ги ублажи психосоматските болки и се грижи за квалитетот на неговиот живот. Ако се откаже лекарот од оваа своја мисија, тој се откажува и од она што се определил да биде негова професија и животна определба.

Второ, еден од најтешките смртни гревови е да се одземе нечиј живот. Смртта е природен процес и не смее да биде контролирана од никој. Во оваа смисла, евтаназијата претставува само еден пософистициран начин на убиство, а тоа е краен степен на оддалечување од Бог. За тоа сведочи и ставот на Православната црква која не може да ја квалификува пропагандата за евтаназијата како ништо друго, освен како прикриен или јавен сатанизам.

Трето, медицината е во својот најголем развој. Реанимациските, трансплантолошките и фармаколошките технологии секојдневно се усовршуваат. Дури и навидум безнадежни случаи, денес успешно се лекуваат, па пациентите продолжуваат со својот живот. Вербата во развојот на медицината и во секојдневното откривање нови лекови треба да биде водилка за секој човек.

Конечно, лекарот не смее да стане поротник што ќе одлучува за крајот на нечиј живот. Болниот, пак, не смее да влегува во улогата на Бог и да одлучува кога ќе си замине од овој свет. Медицината прави чуда, а можноста за откривање на нов лек е скоро секојдневна.

4.16. Активности: Прочитајте ги следниве статии и напишете резиме за нив.

Првиот кинески цар Чин Шихуанг им наредил на своите слуги да му пронајдат еликсир на бесмртноста, стои во две илјади години стар текст, откриен во археолошко пронаоѓалиште во Кина.

Опсесијата на првиот цар за вечен живот е позната од поодамна.

Имено, тој наредил изградба на огромен подземен мавзолеј, со речиси 8 000 војници, со цел да го чуваат во „задгробниот живот“. Оваа „војска“ била откриена во 1974 година.

Меѓутоа, со проучување на текст пронајден во 2002 година, на дно на бунар во провинцијата Хунан, археолозите заклучиле дека царот Чин Шихуанг наредил потрага по еликсир, кој би му овозможил да биде бесмртен.

Текстот ја содржи наредбата за потрага по овој еликсир, како и прилично срамежливите одговори на локалните власти, кои не успевале на застрашувачкиот монарх да му ја исполнат желбата.

Според информации од тамошните медиуми, село по име Дисјанг го известило царот дека „сè уште не го пронашло чудесниот лек“, но убедува дека потрагата ќе биде продолжена.

Од друга страна, селото Лангја во провинцијата Шандонг пријавило „трева собрана од света планина“.

До чудесниот еликсир на бесмртноста очигледно не дошло, бидејќи царот, според историчарите, починал во 210 година пред новата ера, после 11 години владеење.

Во бунарите во провинцијата Хунан во 2002 година биле пронајдени повеќе од 36 000 писма и скулптури, на кои биле испишани 200 000 кинески калиграфски знаци. Археолозите ги проучуваат за да ги преведат.

Чин Шихуанг, крал на државата Чин, бил суров деспот, познат по наредбите за изградба на Голем сид, палење на книги и убивање на ученици.

Грчката престолнина Атина е прогласена за најгостопримлив град во Европа, според британски ВВС.

„Луѓето кои живеат овде се гостопримливи и пријателски настроени“, пишува за ВВС Џулијан Вилијамс кој се преселил од Лондон во Атина во 2009 година.

Покрај тоа што градот го посетуваат над 4,5 милиони луѓе, претежно поради неговата богата историја, Атина стана уште попопуларна поради нејзината денешница.

„Атина е многу бучен град. Кога ќе излезете надвор, кафулињата и баровите се полни со луѓе кои прекрасно се забавуваат“, вели Кристи Маника, жителка на Атина и авторка на блогот Travel Passionate.

„Заедно со туристите што шетаат наоколу, и вие се чувствувате како да сте на одмор среде лето.“

Она што ја прави Атина дополнително привлечна е фактот дека има 300 сончеви денови во годината.

„Да се возите низ градот во кој од секој агол се гледа Акропол е навистина волшебно искуство. Секоја кривина е потсетување на историјата на овој град што постојано нè потсетува дека мора да ја почитуваме“, објаснува Мина Агнос, туристички водич.

За крај, она што најмногу ги одушевува туристите во врска со Атина се нејзините квартави и тајните што ги кријат, па дури и среде економска криза Атина е еден од најинтересните и најгостопримливи градови за посетување, пишува ВВС.

Американскиот експерт за Балкан, Даниел Сервер, истакна дека Балканот е повторно истакнат како проблем во поглед на стабилноста во новата брошура издадена од американска невладина организација. Сервер нагласува дека ова се случува првпат по повеќе години, но, сепак, има држави кои се обидуваат да одат напред, како што се Србија и Црна Гора.

„Без оглед на напорите, постојат ризици. На Русите не им се допаѓа што прават Црногорците, имаме отпор на тој пат. Но нема ништо ново што може да се каже за граѓаните на Балканот“, вели Сервер за Н1, коментирајќи ја брошурата која ја издаде американскиот невладин Совет за надворешни односи за потенцијални закани за САД во наредните години.

Како што вели тој, Советот не смета дека Балканот треба да се плаши.

„Голем број луѓе се загрижени поради нестабилноста и мислам дека луѓето на Балканот сега имаат моќ да спречат некои работи и да се вратиме на стабилен европски пат бидејќи, сепак, имаме држави кои се обидуваат да одат напред, како Србија и Црна Гора“, објаснува Сервер.

Во брошурата, по степен на ризик за безбедност, регионите се сместени во три круга, при што регионот на Западен Балкан се најде во кругот број 3.

„Ништо во тој извештај нема што не им е познато на луѓето на Балканот. Имаше некои судири, како оние во македонскиот Парламент. Сето тоа може да се прошири или да се влоши ситуацијата. Имате некои исламистички екстремисти во БиХ кои доаѓаат од странство. Но имаме и националистички екстремисти кои сакаат оружје и судири. Мислам дека мора да се забележи дека за првпат по многу години Балканот повторно стана проблем“, потенцира Сервер.

Тоа што Балканот е во кругот 3 значи дека имаме и поголеми проблеми, но Советот повторно го спомена Балканот по долго време, предупредува Сервер.

Коментирајќи ја моменталната ситуација на Балканот по пресудата на Ратко Младиќ, Јадранка Прлиќ и другите, тој вели дека пресудата на Хашкиот трибунал не придонела за помирување и дека тензиите се зголемени, а тоа не била намерата кога бил формиран Трибуналот.

Гувернерот на државата Њујорк, Ендру Куомо, изјави дека осомничениот за нападот во градот Њујорк ги нашол инструкциите за правење бомба на интернет.

Ја нашол цевката, што е главниот дел на аматерската експлозивна направа, на работното место, а другите делови ги собрал откако ги прочитал инструкциите на интернет. Користел појаси и патенти да ја прицврсти направата за себе, а за изработката употребил батерии од 9 волти, кибрит и божиќни светилки.

На прес-конференцијата што се одржа во близина на местото на нападот во Менхетн, Куомо рече дека бомбата била изработена на „аматерско ниво“.

Како што соопшти њујоршката Комисија за такси и лимузини, осомничениот напаѓач Акајед Улах (27) имал дозвола за возење лимузина од 2012 до 2015 година.

Напаѓачот нема криминално досие во родниот Бангладеш каде последен пат патувал во септември годинава, според началникот на полицијата во Бангладеш кој ја дал информацијата според бројот на пасошот на Улах.

Улах живеел во САД седум години, а последната позната адреса му е во населбата Бруклин.

Њујоршката полиција го води случајот како обид за терористички напад.

Службите велат дека напаѓачот се изјаснил дека бил инспириран од терористичката група Исламска држава и дека со нападот сакал да се одмазди за смртта на муслиманските борци ширум светот, но дека засега нема докази дека е поврзан со групата или дека имал контакти со нејзини членови.

Напаѓачот вчера детонираше бомба залепена на неговото тело во метрото во Њујорк, при што повреди пет лица и себеси. На полициските прашања одговарал во болница каде е примен со повреди на стомакот и раката здобиени од детонацијата.

Ќе се мапираат црните точки во сообраќајот во Скопје, а анализата ќе треба да биде готова до 15 октомври, беше заклучено на координативниот состанок за безбедност во сообраќајот во Скопје, меѓу градоначалникот на Град Скопје, Коце Трајановски, министерот за внатрешни работи, Митко Чавков, претседателот на Републичкиот совет за безбедност во сообраќајот на патиштата, Стојче Стаменковски, директорот на ЈП „Улици и патишта“, Синиша Ивановски.

„Првиот чекор е да се направи мапирање на црните точки во сообраќајот – анализа што треба да биде готова до 15 октомври, за веднаш потоа да ги отстраниме недостатоците на терен. Ќе разгледуваме и зони на смирен сообраќај, во што активно ќе се вклучиме заедно со општините, со МВР и со Советот за безбедност во сообраќајот. Нè консултираат и за нашите забелешки во однос на новата законска регулатива од оваа област, што е во процедура. За Градот Скопје безбедноста на сите учесници во сообраќајот е приоритет“, рече градоначалникот Трајановски.

Министерот за внатрешни работи, Чавков, на состанокот информираше за засилените активности кои МВР ги презема на територијата на градот Скопје, како и заклучоците донесени врз основа на анализи на преземените активности.

„Од извршените анализи констатирано е дека најчеста причина за случување на сообраќајни незгоди со потешки последици на подрачјето на Скопје е човечкиот фактор, односно брзото возење, непочитување на правилата за првенство на минување, како и управувањето на возила под дејство на алкохол. Со новините во Законот за безбедност во сообраќајот на патиштата, којшто е во собраниска процедура, предвидовме низа нови законски мерки кои одат во насока на зголемување на безбедноста на сите учесници во сообраќајот. Во делот на урбаните средини, предложено е намалување на брзината на движење на јавен пат во населено место од 60 на 50 километри на час, а доколку не се почитува ова ограничување ќе се изрече глоба во вредност од 400 евра или 65 негативни поени. Особено е важно што без разлика дали возачот ќе реши да ја плати глобата или да впише негативни поени, за него започнува постапка пред надлежен орган за забрана за управување со возило, во период од 6 до 12 месеци“, изјави министерот Чавков.

Средбата се одржа една недела по смртта на дете велосипедист, кое загина на бул „Илинденска“ во близина на градскиот парк, а граѓани се организираа преку социјалните мрежи и закажаа протест за сабота под мотото „Коце, врати ни ги улиците“.

5. ЕСЕЈ: ПРОБЛЕМ – РЕШЕНИЕ

5.1. Структура. Иако постојат голем број варијанти на овој вид есеј, тој има релативно едноставна структура. Од насловот, се забележува дека во есејот станува збор за одреден проблем кој треба да биде решен на одреден начин. Структурата на овој есеј опфаќа четири параграфи, и тоа: воведен параграф, тело што се состои од два параграфа и завршен параграф. Накратко, во воведниот дел, се опишува проблемот. Во едниот параграф од телото попрецизно се дефинира проблемот и се убедува читателот дека е проблемот реален и дека навистина постои. Во вториот параграф од телото се нуди решението и се нудат аргументи што покажуваат дека токму одбраното решение е она што ќе го реши проблемот. Во завршниот параграф се сумира она што е претходно кажано, а специфично е тоа што овој параграф завршува со повик за акција.

На почеток, треба да се одбере тема. За да се одбере темата, може да се почне со размислување за одредени проблеми во сите сфери од човековото живеење и дејствување. Наједноставно е пишувачот да се постави во улога на дел од одредена заедница, на пример, како дел од факултетската средина, како дел од семејството, како дел од пошироката заедница во која живее и дејствува, како дел од групата на која ѝ припаѓа

според возраста и сл. Пожелно е пишуваачот да се повика на сопственото искуство, затоа што е, на некој начин, полесно да се пишува за нешта што се поврзани со искуството. За да се избере темата, може, исто така, да се искористат и техниките наплив од идеи и поставување прашања. На пример, да претпоставиме дека пишуваачот се поставил во улога на дел од женската популација која се обединува според повеќе признаци, меѓу кои: возраста, интересите, размислувањата, ставовите за животот, изгледот и сл. Идентификација со оваа заедница има повеќе предности. Првенствено, му овозможува на пишуваачот да се потпре на сопственото искуство како дел од таа група. Потоа, сосема е јасно дека тој лесно може да ги препознае проблемите што се заеднички за оваа група. Конечно, сосема е веројатно дека тој има идеи за да се реши одреден проблем, карактеристичен за групата. Откако, пишуваачот ќе се идентификува себеси како дел од оваа група, се продолжува така што се прави листа на можните проблеми во рамките на избраната заедница. На пример, проблемите со кои се соочуваат младите девојки може да се однесуваат на финансиската состојба, потоа, на нивниот изглед, на ситуацијата во домот и семејството, на нивните ставови и размислувања за животот и сл. Да претпоставиме дека пишуваачот е заинтересиран да пишува за проблемот со кој се соочуваат многу млади девојки, а тоа е прекумерната телесна тежина. Пишуваачот продолжува така што почнува да поставува прашања во однос на решавањето на проблемот. Некои прашања може да бидат: Како може да се реши проблемот на прекумерната телесна тежина на младите девојки?, Како може да се зголеми мотивацијата на младите девојки да се занимаваат со спортски активности? и сл. Во оваа фаза, разговорите со другите млади девојки од групата, со семејството и сл., може, во голема мера, да помогнат да се најде најдоброто можно решение. Во структурата на есејот треба јасно да се гледа причинско-последичната врска, односно да постои реален проблем и да се понудат алтернативи за негово решавање.

5.1.1. Воведен параграф. Во воведот се претставува проблемот, најчесто, на начин за да се зграпчи вниманието на читателот. Ова е дел во кој пишуваачот се обидува да влијае врз емоциите на читателите на тој начин што ги запознава оние кои се засегнати од овој проблем со неговата важност и со последиците ако не се адресира овој проблем колку што е можно поскоро. Почнува со воведна реченица. Во воведот не се пишува решението.

– Се опишува проблемот и се настојува да се прифати од читателите дека станува збор за важен проблем: се наведуваат факти за прекумерната тежина како проблем со кој се соочуваат младите девојки.

– Се објаснува тоа што го предизвикува проблемот – зошто младите девојки имаат прекумерна телесна тежина.

– Се објаснуваат последиците – како се чувствуваат младите девојки што имаат прекумерна телесна тежина и како тоа може да доведе до проблем со нарушување во исхраната.

5.1.2. Тело

А) Прв параграф: Проблем > се елаборира проблемот. Се почнува од една поширока перспектива која постепено се стеснува. Може да се искористат историски податоци за тоа од кога датира проблемот и во што се развил во тековниот момент. Овие тврдења треба да бидат поткрепени со веродостојни извори или со фусноти. Може да се искористат и соодветни цитати за да се зголеми веродостојноста на проблемот. Што е проблемот?, Каде е проблемот?, Колку долго е тоа проблем? Да се набројат причините и последиците од проблемот.

- Се наведува проблемот.
- Се објаснува што е проблемот.
- Се објаснува што се јавува како резултат на овој проблем.
- Се наведува пример.

Б) Втор параграф: Откако ќе се претстави проблемот, пишуваачот преминува кон презентирање на конкретно решение за проблемот. Поентата на целиот есеј е да се убедат читателите дека е понуденото решение едно од најдобрите. За да биде такво, решението мора да е логично, изводливо и поддржано со многу докази.

- Се наведува решението.
- Се објаснува решението така што се наведуваат јасно мерките што треба да се преземат. На пример, да се јаде здрава храна и да се изнајдат здрави начини за губење на тежината. Потоа, да се направи план за дневна исхрана, и на крај да се направи план за спортски активности или да се искористат можностите што ги нуди природата (пешачење во природа).

- Се објаснува како решението ќе го реши проблемот.
- Се објаснува дека е решението разумно и изводливо.
- Се објаснува дека е решението економски исплатливо.
- Се дава пример.

5.1.3. Завршен параграф. Како и секој друг есеј и овој вид треба да заврши со заклучок. Заклучокот треба повторно да го повтори проблемот и да ги сумира сите аргументи. Пишуваачот може да вклучи можни последици доколку проблемот не се реши колку што е можно побрзо. Завршува со повик за акција. На читателите треба да им се каже што ќе се случи, да им се каже како ќе се промени ситуацијата ако решението се прифати, да им се каже како ќе функционира решението. Пожелно е да се внесат лични искуства, факти, статистички податоци и други докази.

– Се сумира претходно кажаното во телото. На пример, важно е да усвојат здрави навики во исхраната за подобар квалитет на животот. Може да се наведат факти или статистички податоци што ја покажуваат врската на здравата исхрана со квалитетот на животот, а може да се вклучи и реална приказна.

– Се опишува што ќе се случи ако решението се прифати.

– Се повикува читателот на акција.

Од примерот се гледа дека структурата на овој есеј е организирана на тој начин што прво се претставува проблемот во еден параграф. Може да се претстават и повеќе проблеми, но секој треба да се претстави во посебен параграф. Потоа, следува посебен параграф во кој се наведува решението. Може да се дадат и повеќе решенија, доколку се навеле повеќе проблеми, но секое решение треба да се даде во посебен параграф. Овој начин на презентација на решението се вика блок структура.

Постои и поинаков начин на презентација на проблемот (проблемите) и решението (решенијата). На пример, во еден параграф, прво се претставува проблемот, а потоа веднаш се наведува решението, потоа во друг параграф се претставува другиот проблем, па повторно решението итн. Оваа структура се нарекува синцир структура.

5.1.4. Примери:

Проблеми: Зголемена тежина и проблеми со коските

Решенија: Промоција на здрав начин на исхрана, промоција на пешачење и велосипед како алтернативни опции на моторизираниот транспорт и афирмација на изведување физички вежби

Проблем: Имигранти што не се регистрирани

Решенија: Владата треба да ги депортира, Владата треба да им обезбеди азил на оние што веќе живеат во земјата

Проблем: Сексуално вознемирување на работното место

Решенија: Кои решенија треба организацијата да ги преземе за да се спречи сексуалното насилство на работното место

Многу е јасно дека треба да се истражуваат податоци за проблемот за кој се нуди решение. Колку и да се знае за проблемот, сигурно е дека постојат уште голем број извори на интернационално, национално и локално ниво што може да најдат свое место во есејот. На пример, решението за проблемот на прекумерната тежина на младите девојки на интернационално или на национално ниво може да функционира и во локалната заедница на пишувачот. Може да се користат најразлични извори, а до решение може да се дојде и преку разговори со лица што се поврзани со овој проблем, на пример, искуство на млада девојка, совет или објаснување од доктор и сл.

Најчестите грешки што се прават кај овој вид есеј е тоа што студентите едноставно набројуваат голем број проблеми и нудат алтернативи

за нивното решавање. Меѓутоа, се заборава она најважното, а тоа е дека читателот, најчесто наставникот, не бара едноставно набројување на проблеми и начини за нивно решавање туку, пред сè, е заинтересиран за проширување на опсегот на проблемот и на решението.

5.1.5. Примери

Глобалното затоплување претставува најголема закана за човештвото во 21 век.

Ако се погледне оваа реченица, се доаѓа до заклучок дека општата тема за која се пишува е глобалното затоплување. Меѓутоа, пишувачот не смее да пишува за кој и да е аспект на глобалното затоплување, затоа што во тој случај не дава одговор на поставеното прашање во реченицата. Пишувачот мора да погледне подлабоко во структурата на реченицата и да види дека општата тема глобалното затоплување е, всушност, конкретизирана на ефектот што тоа го има врз човекот. Според тоа, ако пишувачот одлучи дека ќе пишува за влијанието на глобалното затоплување врз растенијата или животните, тој не го согледал во целост проблемот адресиран во реченицата. Во оваа реченица, значи пишувачот треба да се фокусира на проблем и на решение.

Оттука, проблемот е штетеното влијание на глобалното затоплување врз човекот и се бараат начини за решавање на овој проблем. Јасно е дека од пишувачот не се бара мислење за глобалното затоплување, не се бара да се наведуваат предности и недостатоци, туку едноставно да ја согледа релацијата проблем – решение. Па, од генералната тема се извлекува проблемот, на пример, поплави на домовите на луѓето, а потоа и решението, на пример, да се изградат брани или да се преместат луѓето на повисоки места.

Вовед

Глобалното затоплување е еден од најгорливите проблеми со кои се соочува човештвото во 21 век. Овој есеј дава објаснување за тоа дека најштетната последица од глобалното затоплување е подигање на морското ниво што ќе доведе до поплавување на домовите на луѓето и потоа ќе даде решение на овој проблем.

Проблем

Најголемиот проблем од глобалното затоплување е подигање на морското ниво што доведува до поплава на домовите на луѓето. Милиони луѓе живеат во ризични области, па ако нивото на морето се покачи само малку, нивните домови ќе се поплават и тие ќе го загубат сопствениот имот. Јасно е дека човекот од памтивек бара начини да го заштити

својот живот и да го сочува сопствениот дом, а поплавите може да остават голем број бездомници. Како пример, може да се наведе цунамито во 2011 во Јапонија како резултат на што милиони беа раселени.

Решение

Можно решение на овој проблем е изградување на брани. Заштита од поплава може да се изгради покрај крајбрежните делови и со тоа се спречува водата да стигне до домовите на луѓето. Норвешка е најпопуларната земја и најранливата кога станува збор за поплавување на домовите, па затоа користи различни заштитни системи и брани.

Заклучок

Поплавите што се јавуваат како резултат на глобалното затоплување на крајот ќе доведат до тоа милиони градови да се соочат со опасност од поплави и милиони градови ќе бидат под вода. Можното решение е да се искористат техники за заштита од поплави што веќе се употребуваат, на пример, во Холандија. Се предвидува дека сè поголем број земји ќе мора да преземат ваков вид мерки ако сакаат да се избегне поголема катастрофа.

5.1.6. Активности: Прочитајте го следниов параграф и одговорете на прашањата.

Има многу здравствени проблеми во деловите од градовите каде живее премногу сиромашно население. На пример, овие делови се незаконски изградени и затоа владата не обезбедува водовод. Водата за пиење и за капење е обично валкана, а тоа предизвикува болести како на пример, дизентерија, хепатит, како и болести на очите и на кожата. Второ, куќите во овие делови од градовите се често преполни со луѓе и циркулацијата на воздухот е слаба. Ова лесно доведува до настинки, туберкулоза, дифтерија и други болести кај кои бактериите навлегуваат преку грлото. Најпосле, во овие делови од градовите не постои одвод и комунална служба. Како резултат на ова се создаваат бари со вода и купишта ѓубре кои привлекуваат стаорци и инсекти, кои, пак, лесно можат да пренесат одредени болести.

Кој дел од есејот го претставува горниот параграф?

Колку проблеми идентификувавте?

Напишете го редоследот по кој се дадени проблемите?

Напишете ги сигналите со кои се укажува на проблемите?

Подвлечете ја главната реченица.

5.1.7. Активности: Продолжете го есејот со параграфот во кој ќе го дадете решението на проблемот. Одберете еден проблем и внимавајте, едно решение – еден параграф.

Пример

Владата може многу да направи за да го реши проблемот со водоводот. Таа може да обезбеди чиста вода на тој начин што ќе изгради водовод во секоја од овие импровизирани куќи или барем во соседството. Ова ќе ја направи безбедна водата за пиење и ќе ги редуцира инфекциите.

5.1.8. Активности: Напишете го последниот параграф

Пример

Ако владата ги преземе овие мерки резултатот ќе биде поздрава и побезбедна средина за живеење. Ова, пак, ќе доведе до зголемување на можностите за вработување во одредени области, како на пример, во градежништвото и во комуналните служби. Време е политичарите да им излезат во пресрет на луѓето кои гласале и ги избрале нив. – повик на акција.

5.1.9. Активности: Наведете можен наслов за овој есеј

5.1.10. Активности: Прочитајте го есејот, а потоа одговорете на прашањата

Зголемената употреба на интернетот во последниве години радикално го промени начинот на кој луѓето стигнуваат до информации и ги споделуваат. Како резултат на ова се јавуваат голем број проблеми, но, сепак, постои решение.

Еден од главните проблеми е тоа што децата може да пристапат кон потенцијално опасни веб-страници. На пример, веб-страниците со порнографска содржина стануваат достапни за нив затоа што тие се регистрираат на нив како возрасни. Ако се знае штетното влијание на овие содржини врз развојот на мислата на детето, се чини дека е ова проблем кој не треба да се занемари. Друг проблем е проблемот на хакирањето и крадење на идентитетот. Во последниве години сведоци сме на активностите на најразлични групи што успеваат да хакираат веб-страници на компании или на Владата како резултат на што осетлив материјал оди во рацете на оние кои не се надлежни ниту, пак, овластени за работа со таков вид информации.

Оттука, важно е да се преземаат активности за да се надминат овие проблеми. На пример, Владата може да обезбеди посебни законски мерки за овие потенцијално штетни содржини да не стигнат до малолетни-

ците на тој начин што ќе побара пристапот до овие странци да се постигне и со други мерки освен со регистрација како возрасен. Родителите, исто така, имаат голема улога во овој процес. Тие треба внимателно да ги набљудуваат активностите на своите деца на интернет и да го ограничат пристапот до оние содржини за кои тие сметаат дека се штетни, а тоа е денес возможна опција на сите компјутери. Компаниите и Владата треба да ги направат своите веб-страници потешко подложни на хакирање на тој начин што ќе преземат мерки за да ги согледаат слабостите на тековниот систем.

Како заклучок може да се каже дека е интернетот технолошка иновација што ги трансформира животите на луѓето, но тоа не е без одредени последици. Владата, компаниите и родителите може да преземат многубројни активности за да се спречат опасности и да се зголеми безбедноста.

Одговорете на прашањата

Колку проблеми се наведени во параграфот кој е наменет за опис на проблемите?

Напишете ги проблемите.

Кои сигнални зборови се употребени за да се воведат проблемите?

Кои илустрации се наведени за проблемите?

Кои решенија се предлагаат?

Колку решенија се предвидуваат?

Напишете ги решенијата.

Кои се трите фактори што, според пишувачот, се одговорни за решенијата?

Како би се имплементирале решенијата?

Кои модални глаголи се употребени во решението?

5.1.11. Карактеристики на есејот проблем – решение

– Употребата на модалните глаголи е важна во секој вид есеј. Во македонскиот јазик, модални глаголи се сака, смее, може, треба, мора. Модалните глаголи се важни за изведување на логички дедукции за одредена ситуација. Погледнете ги двете реченици и дискутирајте.

Децата што немаат татко како модел со кој ќе се идентификуваат ќе станат криминалци.

Децата што немаат татко како модел со кој ќе се идентификуваат може да станат криминалци.

Првата реченица е во ред граматички, но од семантичка гледна точка има проблем, затоа што не може да се тврди дека сите деца што не-

маат татко како модел со кој би се идентификувале ќе станат криминалци. Идното време, всушност, упатува на стопроцентно вршење на дејството. Од друга страна, може да станат, не воведува стопроцентно извршување, туку ја воведува можноста дека некои од нив може да станат криминалци. Значи, со може да станат се упатува на можност да се изврши дејството.

– Модалните глаголи, исто така, имаат улога за да се направи одредена сугестија со која ќе се реши проблемот, на пример, Владата мора/-треба да преземе мерки за да го спречи глобалното затоплување (должност).

– Би се употребува за да се дискутира за можно решение, односно во хипотетички ситуации. На пример, Ако владата потроши повеќе пари на обука на лекарите, луѓето би биле поздрави.

– Кохеренцијата има многу важна улога. При пишувањето на есејот треба да се постават следниве прашања: Како е обезбедена кохеренцијата, има ли јасна теза на крајот на параграфот?, Дали секој параграф се однесува на различен проблем и различно решение?, Дали се дадени објаснувања, на пример, со користење на: на пример, или како?, Дали заклучокот содржи јасни препораки што произлегуваат од телото?

– Лексичките особености се, исто така, релевантни. На пример, вокабулар од високо ниво, зборови употребени со јасно значење, нема стандарднојазични отстапувања и употребени се коректни зборовни форми.

– Треба да се земат предвид и граматичките особености: се употребуваат голем број сврзници за да се поврзат идеите во логичка и поразвиена реченица. Таму каде што е потребно се употребуваат пократки реченици за да се нагласи аспектот. Глаголското време треба да е соодветно, модалните глаголи, исто така, а важно место имаат и интерпункцијата и правописот кои треба да се на завидно ниво.

5.1.12. Совет

Ако е темата непозната, ќе мора да се направи позната за читателите. Ако станува збор за познат проблем, тогаш тој треба да се претстави колку што е можно повпечатливо. Во двата случаи, треба да се убеди читателот дека станува збор за важен проблем.

Секогаш е пожелно да се зборува од лично искуство.

Може да се употреби сценарио или измислена приказна за да се покаже дека е проблемот важен.

Реално и детално треба да се објасни проблемот со факти што ќе покажат зошто е нужно неговото решение.

Добро е да се наведе историја на настанот, односно да се објасни како настанал проблемот.

Читателот треба да ја „види“ ситуацијата.

Решението треба да се наведе јасно во една реченица (треба да се наведат и детали како решението ќе го реши проблемот, да се објасни кој ќе биде одговорен и од каде ќе се добијат средствата. Исто така, пожелно е да се наведат докази дека понуденото решение ќе функционира, на пример, преку споменување на претходни ситуации во кои било добро тоа решение.

Решението треба да го реши проблемот, да е исплатливо и лесно да се имплементира, да е разумно, да може да издржи можни критики, да е подобро од некои други решенија.

5.1.13. Темы за есеј проблем – решение во различни области

Економија

Проблеми: Невработеност на младата популација, кредити, зголемување на инфлацијата

Решенија: Организирање на практични курсеви, лично образование од областа на управување со финансии, монетарна политика

Право

Проблеми: Масовно користење на пиштоли, полициска бруталност, возење под дејство на алкохол

Решенија: Построги закони за употребата на оружје, набавка на модерна технологија, построги законски санкции

Влада и политика

Проблеми: Нелегална имиграција

Решенија: Да се депортираат сите дома, сите да добијат азил

Социјала

Проблеми: Зголемување на бројот на бездомни лица, детски труд, расизам, зголемување на здравствените трошоци, трговија со луѓе, бариери меѓу социјалните групи, зголемување на процентот на оние што усвојуваат деца, насилство меѓу младите, зголемена популација во некои држави, дискриминација за добивање работното место

Решенија: Понуда на специјални програми за вработување, владини мерки против компаниите што го експлоатираат детскиот труд, владина политика за да се зголеми различноста во соседставата и училиштата, зголемување на владините фондови, да се поддржуваат центри во високоризични области, да се промовираат културни фестивали и други социјални настани, да се стават рамки во законот за да може и самци и двојки да посвојуваат, дискусија во класот, политка на едно дете, отстранување на полето возраст од биографијата

Семејство и пријателство

Проблеми: Домашно насилство, бременост во адолесценцијата, зголемен број на разводи, наоѓање партнер, вљубување во пријател, бракови на тинејџери, зајакнување на врската меѓу родителите и децата, проблеми во врската

Решенија: Психолошка терапија за членовите на семејството, подобро сексуално образование или воведување на сексуално образование во училиштата, одење на терапија за разводот, водење поразличен живот, подолго да се разговара со пријателот, да се охрабруваат младите луѓе да одат на факултет, негување на заедничко хоби, гледање на романтични филмови

Околина

Проблеми: Загадување на воздухот во големите градови, глобално затоплување, штедење на енергија, заштита на екосистемот, масло влегува во морињата, лов на животни

Решенија: Промовирање на велосипеди како средство за транспорт, обновливи извори на енергија, одржливи куќи, забрана за употреба на пестициди, построги закони за заштита на околината, промовирање на вегетаријанска исхрана

Образование

Проблеми: Заплашување на училиште, отпишување од средно училиште, тешкотии во пишување на домашната задача, стрес за време на испитот, скапо факултетско образование, подготовка за испит, неписменост, тешкотии при правење тест, паѓање на студентите на испит, зголемување на образовните трошоци, задржување на концентрацијата на учениците, развивање на вештините за пишување

Решенија: Зголемување на бројот на активности што вклучуваат социјализација и тимска работа, специјални понуди за учениците, менаџирање на времето, употреба на техники за релаксација, да се охрабрат вработувачите да инвестираат во студентите, баланс меѓу учење и практика, да се намали социјалната помош за родителите што не ги праќаат децата на училиште, онлајн-образование, стоици за поддршка на 'рбетот, пишување за социјалните медиуми

Здравство

Проблеми: Стрес на работа, употреба на дрога, депресија, социјална анксиозност, болки во вратот, превенција од болести, пораст на бројот на заболени од рак на белите дробови, агресивно однесување, акни, инсомнија

Решение: Медитација, специјално образование во училиштата, групна терапија, поминување повеќе време со врстниците, кратки вежби за време на работното место, забрана на храна со ГМО, да се направат цигарите нелегални, терапија со музика, хормонални пилули, употреба на мелатонин

Исхрана

Проблеми: Нездраво јадење дома, дефицит на витамини во организмот, зголемена телесна тежина кај децата, зголемување на употреба на сол, анорексија

Решенија: Купување здрава храна и готвење на здрава храна со пријателите, балансирана диета, забрана на производи од шеќер за децата, да се избегнува конзервирана храна, когнитивно-бихевиорална терапија

Медиуми

Проблеми: Насилство во филмовите, лажни вести, цензура, зависност од видеоигри

Решенија: Да се зголеми бројот на години на деца што смеат да ги гледаат тие филмови, специјален софтвер за препознавање на лажните вести, употреба на социјалните мрежи, зголемување на цените на видеоигрите

Друго

Проблеми: Употреба на стероиди во спортот, ниска самоверба, баланс во секојдневниот живот, гласни соседи, тешкотии во пронаоѓање работа, зголемување на расположението

Решенија: Понапредно и почесто тестирање, волонтирање, да не се работи прекувремено, зборување со соседите, хонорарна работа, да се поминува време надвор од домот

5.2. Активности: Прочитајте го параграфот, а потоа одговорете на прашањата.

Првата негативна појава од користењето на мобилните телефони е зависноста на корисникот од нив. Ако корисникот е постојано врзан со својот мобилен телефон, може да се појави одреден степен на зависност, а тоа го нарушува квалитетот на неговиот живот. Има луѓе кои сметаат дека мора да се постојано достапни и доколку веднаш не одговорат на повик или порака, чувствуваат стрес. Постојат луѓе кои своите мобилни телефони ги ставаат под перница за да не пропуштат повик. Друг проблем е одвлекување на вниманието. Голем број луѓе зборуваат на мобилен во присуство на други, музиката на нивниот мобилен го одвлекува вниманието на другите. Особено е непријатно мобилните телефони да свонат додека се игра претстава зашто тоа влијае врз квалитетот на перформансот, или додека се студентите на испит зашто тоа го одвлекува нивното внимание.

Кој дел од есејот проблем – решение е наведен?

Колку проблеми се идентификуваат?

Дали се наведени решенијата на проблемите?

Посочете ги транзициските сигнали.

Продолжете го есејот, така што ќе дадете решение на првиот проблем.

Напишете го заклучокот за овој есеј.

5.3. Активности: Прочитајте го есејот, а потоа одговорете на барањата.

Проблемот со пушењето на младата популација станува сè повеќе изразен. Бројот на малолетни пушачи од ден на ден се зголемува. Ова е навистина сериозен проблем ако се има предвид дека пушењето е штетно за здравјето на човекот и дека може да предизвика голем број здравствени проблеми, па дури и смрт. Малолетните лица најчесто пушат, првенствено, поради притисокот што го чувствуваат од врсниците и поради тоа што мислат дека прават нешто кул, најчесто на места каде отсуствува родителскиот надзор. Како и да е решенија за овој проблем постојат.

Едно од решенијата се однесува на образовниот аспект. Училиштата може да организираат часови по наставата, на кои ќе присуствуваат и родители и деца и на кои ќе се зборува за штетноста на цигарите. Ним може да им бидат покажани и некои визуелни материјали за тоа дека кожата старее со текот на времето и забите пожелтуваат. Пожелно и на децата и на родителите да им се кажат последиците предизвикани од пушењето цигари, како на пример, рак, емфизем и срцеви проблеми. На состаноците може да се поканат и доктори или други стручни лица.

Идентификувајте го проблемот?

Идентификувајте го решението.

Посочете ги транзициските сигнали.

Посочете ги елементите со кои се обезбедува кохеренцијата.

Напишете соодветен заклучок.

5.3.1. Пример за есеј проблем – решение

Скоро сите земји во светот се соочуваат со зголемен раст на бројот на уживатели на дрога. Потрошени се многу пари за да се спречи употребата на дрогата за медицински третмани на лицата што ја употребуваат и за борбата против криминалот поврзан со неа. Дрогата му се заканува на општеството од многу аспекти, но постојат голем број решенија за да се застане на патот на ова зло. Овој есеј разгледува некои проблеми поврзани со употребата на дрогата во општеството и понудува некои можни решенија.

Употребата на дрога предизвикува голем број проблеми во опште-

ствата и во одредени заедници. Првенствено, се очигледни медицинските и психолошките ефекти. Зависниците од дрога не може да функционираат како другите членови на општеството. Тие се занемаруваат себеси, ги занемаруваат и своите семејства, а нивниот третман бара или хоспитализација или трошење пари на скапи третмани.

Како и да е постојат реални решенија во борбата против дрогата. Образованието е една од најважните компоненти за успешна превенција од ова зло. На децата треба да им се кажува за дрогата и дома и на училиште. Децата мора да бидат свесни за ефектите од употребата на дрогата за да може да ја избегнат.

Како заклучок, може да се каже дека иако борбата против употребата на дрога изгледа невозможна има конкретни чекори кои треба да се преземат за да се ослаби нејзиното влијание во општеството. Опасноста од дрогата е премногу голема за да може да се игнорира.

6. ЕСЕЈ – ЗА И ПРОТИВ

6.1. Поим. Овој есеј претставува еден вид аргументативен есеј во кој во телото на есејот се изнесуваат и позитивните и негативните аспекти на темата која се обработува во есејот. Тоа значи дека во овој есеј само се изнесуваат двете страни на темата/појавата, а не се зазема став, односно авторот се труди да не надвлее неговното став и тој да биде препознатлив во напишаниот есеј. Она што е доста важно за овој вид есеј е дека најголемата задача на пишувачот е добро да ја истражи темата, да ги изнесе точните и најрелевантните факти за темата и да не зазема став, односно да не го изнесува својот став. Заземањето став е задача на читателот, односно тој треба да одлучи дали воопшто ќе го изнесе својот став и дали тој став (ако се искажи) ќе биде врз основа на она што е искажано во двата претходни параграфи за и против. Тој треба да одлучи на која страна ќе го сврти своето внимание. Овој вид есеј уште се нарекува и детален извештај за некоја појава, тема или настан зашто се наведуваат сите аспекти – аргументи (позитивни и негативни) и есејот во целина се презентира пред читателот. Најважниот удел во пишувањето на овој есеј го имаат пишувачот и техниките што се користат пред да се почне со пишување. Со помош на овие техники, пишувачот треба добро да ја истражи темата, да разгледа што е можно повеќе факти и да најде соодветен, концизен и јасен начин тоа да го презентира пред читателот. На крајот, пишувачот на ваков есеј треба да ги синтетизира правилно аргументите за и против, да даде некаква препорака и да донесе логичен суд врз основа на изнесените факти. Постојат различни толкувања од автори кои се занимаваат со оваа

проблематика за тоа дали во заклучокот на овој есеј треба да се изнесе ставот на писателот. Едната страна од ставовите е дека заклучокот треба да биде во форма на “повелете фактите, Вие одлучете на која страна сте”. Додека пак, другата страна на ставови и мислења за овој вид на есеј се дека, презентираниите факти и докази сепак се добро избрани после детално и опсежно истражување од страна на авторот и тој сам одбира кои факти и докази ќе ги понуди, што значи дури и тој да не го искаже својот став експлицитно во заклучокот, сепак, неговиот став може да се наговести од претходно напишаното. На пример, доколку доказите “за” некоја тема се подетално опишани и се искажани со повпечатлив јазик, тогаш јасно е дека авторот сака со тоа да остави поголем впечаток и да ја убеди својата публика дека тоа е всушност вистината или таа е правилната страна на приказната. Доколку во продолжение аргументите “против” се само изложени и се понудени недоволен број објаснувања во однос на тие тврдења, тогаш јасно е дека авторот не ни имал за намера да го изложи читателот на премногу против аргументи. Оттука станува јасно дека ставот на авторот е на страната на “за” аргументите, иако тоа не е експлицитно искажано. Така, може да се каже дека во овој вид на есеј иако не би требало да се искажува ставот на авторот во заклучокот, тој сепак може да се воочи од самото понудување на аргументите. Сепак, целта на овој есеј не е само да се набројат факти, туку тие факти да се насочат кон завземање некаков став кој сепак би бил под влијание или би произлегол како резултат на понудените аргументи.

6.2. Структура на есејот. Овој есеј содржи четири параграфи: воведен параграф, два параграфи во телото и еден завршен параграф.

6.2.1. Воведен параграф и теза во есејот. Како и секој друг есеј и овој вид есеј мора да содржи тема и теза. Тезата е кратка изјава за централните точки на есејот и најчесто се наоѓа на крајот од воведот. Ако едноставно се сумираат добрите и лошите страни на некое прашање, тоа треба да биде јасно направено во тезата. На пример, оние што се застапуваат за смртната казна тврдат дека таа служи како превенција на криминалот и е фер форма на одмазда, додека противниците укажуваат на ризик од усмртување на погрешно лице и на фактот дека смртната казна не ја намалува стапката на криминал. Ако пишувачот сака да изнесе аргумент врз основа на претходно спроведено истражување или се обидува да ги синтетизира останатите податоци за таа тема, тоа треба да биде наведено во самата теза. Па, така, може да се каже следново: Оние што се залагаат за смртна казна истакнуваат дека е таа превенција на криминалот, додека, пак, противниците укажуваат на ризикот од усмртување на погрешно лице.

6.2.2. Тело на есејот и аргументи за и против. Телото на есејот треба јасно да ги нагласи добрите и лошите страни на одредено прашање. Тоа значи дека во првиот параграф од телото треба да се наведат потврдни аргументи за одредено прашање, а во вториот параграф од телото треба да се наведат спротивни аргументи на потврдните. На пример, во првиот параграф од телото ќе се наведат аргументите што одат во прилог на смртната казна, како што се, превенцијата од криминалот и одмаздата, а веќе во следниот параграф се наведуваат спротивни аргументи, како што е усмртувањето на погрешно лице. Пишувачот треба да е неутрален, односно да не внесува лични емоции и ставови за темата, па дури и да не се согласува со кој било од аргументите. Бројот на аргументите што може да се наведат не е конечен, но затоа во активностите пред пишување, односно во фазата кога се истражува за темата треба да се одберат најрепрезентативните докази или извори на информација кои се претвораат во аргументи за понатамошна разработка. Но она што е најважно е да се каже дека треба да се обрне внимание на ист, еднаков број на аргументи, за и против. Тоа значи дека ако пишувачот се одлучи за 3 аргументи за тезата, тогаш треба да понуди и 3 аргументи против. Сите случаи на нееднаков број на аргументи може да доведат до неверодостојност и недокажување на тезата. Затоа, можеби е најдобро бројот на аргументи да е 3, за секоја алтернатива.

6.2.3. Завршен параграф. Завршниот параграф, односно заклучокот е последниот параграф во овој есеј. Во него треба да се сумираат сите претходно изнесени аргументи и да се набројат сите дополнителни, придружни прашања или размислувања што се појавиле во текот на пишување на есејот. На пример, кон аргументот дека смртната казна ја намалува стапката на криминалот, може да се додаде и тоа дека треба да има повеќе истражувања во оваа област. Во случај пишувачот да сака да изнесе сопствен аргумент, врз основа на претходно наведените аргументи, тогаш тој аргумент треба да биде доста впечатлив и треба да се покаже дека токму тој аргумент е оној точниот и/или правилниот. Во заклучокот на овој есеј, како што беше напоменато и погоре, авторот може да а и не мора да завземе став јасно и експлицитно туку тоа може да го направи преку аргументите. Во овој заклучен параграф авторот треба да завземе став со кој ќе укаже на публиката дека неговата улога е да понуди аргументи а тие треба да донесат логички суд.

6.2.4. Примери

Тема: Добрите и лошите страни на војната

Вовед

Воведна реченица: Војната е катастрофална и трагична

Теза: Таа влијае на секојдневниот живот и на активностите на луѓето во земјите вклучени во војната. Таа влијае и на економијата на секоја

вклучена нација и може да предизвика долгорочни последици врз војниците во борбите.

Втор параграф: Презентација на аргументите за

Аргумент ЗА 1: Економски придобивки од војната

Аргумент ЗА 2: Религиозни причини

Аргумент ЗА 3: Идеологија

Трет параграф: Презентација на аргументите против

Аргумент ПРОТИВ 1: Голем број жртви

Аргумент ПРОТИВ 2: Уништување на државата во која се води војната

Аргумент ПРОТИВ 3: Губење на личната слобода

Заклучок

Повторно се сумира тезата. Пишувачот во овој параграф го искажува/понудува едно гледиште или својот став за темата кој произлегува од презентирани аргументи.

Пример за воведен параграф:

Војната, како општествена појава се смета дека влијае на секојдневниот живот и на активностите на луѓето во земјите вклучени во војната. Таа влијае на економијата на секоја вклучена нација и може да предизвика долгорочни последици врз војниците во борбите. Во следниот есеј, станува збор за добрите и лошите страни на војната. Аргументите можеби ќе дадат одговор на следните прашање: Поради што се предизвикуваат војни?, Како влијаат војните на економијата?, Дали еден човек се приклучува своеволно на војната или тоа го прави бидејќи е приморан. Овој есеј се стреми да даде одговор токму на тоа.

Пример за тело на есејот:

Параграф кој ги содржи аргументите за

Историските истражувачи тврдат дека одредени светски лидери, меѓу кои Путин, Ким Џонг Ун и други сметаат дека водењето војна е добро за економијата. Или подобро кажано, сметаат дека војните ја развиваат домашната економија зашто се отвораат фабрики чие производство е наменето за потребите на војната: се изработуваат униформи, оружје муниција и слично. Со потрошувачката на производите се влеваат пари во државниот буџет и се пренаменуваат парите за подобрување на економската клима. Постои една „легенда“ која вели дека досега од прогласувањето независност на САД секој претседател за време на својот мандат започнал или поддржал војна, или, пак, се вклучил во војна, но не на свое тло. Покрај економијата, многу често војните се започнуваат од религиозни причини, односно за одбрана на одредена религија која е во тој момент „нападната“ од друга. Од многу одамна се раскажуваат

приказните за Крстоносните војни, кои се воделе помеѓу Христијанската црква и Муслиманите, како и за сите оние религиозни движења за кои во тоа време се сметало дека се закана за опстојувањето на Римокатоличката црква во Европа во периодот помеѓу 11 и 15 век. Религијата отсекогаш претставувала многу непобитен аргумент за започнување војна, особено ако се прикаже дека со надмоќ на една религија многу народи кои не припаѓаат на „владајачката“ религија би трпеле катастрофални последици по својата егзистенција, напредокот и одржувањето на традицијата. Една од највпечатливите причини за започнување на војна може да се забележи во приказната за Адолф Хитлер. Тој верувал дека може да владее со светот и дека Германија треба да биде врховна нација. Бидејќи верувал дека дел од Полска историски припаѓа на Германија, одлучил да ја нападне Полска за да ја окупира и припои оваа земја територијално кон Германија. Подоцна, како одмазда за германската загуба за време на Втората светска војна, тој одлучил да ја окупира Франција. Потоа следеле Луксембург, Белгија и Данска. Тој барал сите освоени територии да се „германизираат“ по секоја цена. Тоа значело и да се припојат сите земји во кои се зборува германски јазик во една држава, повторно, без разлика на цената што треба да се плати за тоа. Тој сметал дека Евреите се извор на сите зла, како комунизмот и интернационалниот капитализам. Поради неговата омраза кон еврејскиот народ, тој се обидел да го избрише. Историчарите тврдат дека тој ја започнал Втората светска војна од многу себични побуди, и тоа: заради „пурификација“ на германската раса и уништување на секој оној кој не се согласувал со неговата идеологија на пангерманизам, антисемитизам и антикомунизам.

Аргумент ЗА 1: Економски придобивки од војната

Аргумент ЗА 2: Религиозни причини

Аргумент ЗА 3: Идеологија

Параграф кој ги содржи аргументите против

Во многу случаи, водачите свесно и, може да се каже, своеволно, најчесто затскриени зад поголеми идеали, не ги земаат предвид негативните страни на војната. Многу луѓе се убиени или повредени за време на војна. Тие жртви се дел од нечие семејство, нечии роднини, пријатели. Трагедијата и траумата се неразделен дел кој останува во семејството на жртвата, а може да се каже дека предизвикува и одредени видови нарушувања. Исто така, војната ја уништува земјата во која се водат битките. Згради, фабрики, патишта и мостови се уништени или оштетени, а честопати се вклучени и куќи на луѓе. Во руралните области, шумите може да ги снеса, а водотеците може да се оштетат и да влијаат врз дивниот свет што вирее и опстојува во нив. Во војната човекот ја губи сопствената слобода.

Кога една земја ќе завладее со некоја друга земја, се губи слободата на индивидуата и се губи правото на глас. Исто така, се губат мислењата, ставовите и практикувањето на религијата што ја смета за своја една личност. Се губи и правото на слободно движење и сопственост на имот. Војната, односно владеење во земја добиена по пат на војна, го контролира протокот на информации на јавните гласила и правото на фер и демократски избор на владејачки структури.

Аргумент ПРОТИВ 1: Голем број жртви

Аргумент ПРОТИВ 2: Уништување на државата каде се води војната

Аргумент ПРОТИВ 3: Губење на личната слобода

Пример за заклучок на есејот:

Од горенаведеното може да се заклучи дека војната сама по себе е најмалку посакувана состојба, иако во многу ретки случаи се сметало дека војната претставува неопходност поради одредени причини, кои, сепак, не се до крај оправдани. Може да се каже дека ниту една причина од горенаведените аргументи за војната не може да го оправдаат губитокот на близок, дека ниту една нација не смее да се наметнува како супериорна бидејќи сите нации се посебни сами по себе и претставуваат богатство за светот. Сепак, секој може да има свое толкување за војната како општествена појава, а понудените аргументи може да послужат за поддршка на за или против мставовите.

Модел есеј 1:

Добрите и лошите страни на марихуаната

Марихуана, исто така, позната како канабис, е растение и билка што содржи психотропни состојки кои најчесто се користат како лек. Со векови оваа дрога/трева се консумира медицински од различни општества и култури низ целиот свет. Се користи за разни медицински цели за третман на хронични болки, астма, мигрена и многу други болести. Одржани се неколку дебати за легализација на марихуаната во развиените земји, особено во САД. Сепак, марихуаната сè уште се користи за медицински цели во многу други земји, како Нов Зеланд, Канада и Белгија. Но и покрај тоа, Светската здравствена организација (СЗО) ја наведува марихуаната како строго контролирана дрога.

Марихуаната се користи за медицински цели. Лекарите ја пропишуваат за третман на артритис, епилепсија, рак и Алцхајмерова болест. Истражувањата покажуваат дека без тутун, пушењето марихуана не може да им наштети на белите дробови. Таа е корисна за олеснување на мускулните болки, особено за време на парализа и склероза. Иако марихуаната се напоменува како една од најчестите предизвикувачи на рак,

сепак, е докажано дека помага во лекувањето на ХИВ/СИДА и при лекување на самиот рак. Таа има неколку позитивни ефекти и се користела со векови препорачана од врвни медицински професионалци.

Но и покрај тоа, марихуана, или медицински позната како канабис, има бројни негативни ефекти врз умот и телото. Се смета дека е штетен лек кој може да предизвика непосредни и пролонгирани ефекти. Таа директно влијае на меморијата, ја ослабува координацијата и стабилноста на умот. Високото ниво на марихуана може да предизвика губење на меморијата, нестабилност, халуцинации и заблуди. Ефектите на марихуаната се пренесуваат на плодот за време на бременоста. Има доста негативен ефект врз телото, може да го намали крвниот притисок и да предизвика срцев удар во случаи кога претходно не постоеле никакви индикации. Таа, исто така, се смета дека е причинител на хронични кашлици, пад на имунолошки систем, инфекции на белите дробови и оштетување на ткивата. Откако еднаш ќе се консумира, таа го прави лицето зависно и непредвидливо во своето однесување.

Многу медицински работници сметаат дека е марихуаната супстанција која е достапна за пациентите, па затоа треба да биде законски дозволено таа да биде достапна преку рецепт низ целиот свет. Марихуаната е широко истражувана тема, но, сепак, долгорочните негативни/ризични ефекти од марихуаната се недообјаснети и недоистражени. Голем број луѓе сè уште посегнуваат по марихуаната како средство за брзо олеснување од болките. Истражувањата покажуваат дека лесната достапност на марихуаната може да има трајни последици врз општеството, особено врз помладата популација. Има реална потреба од многубројни истражувања на оваа тема, за да може подобро да се препорача марихуаната како позитивно користен лек или да се дефинира како штетно влијание.

Следниот модел на есеј ги содржи и за и против аргумените кои не се изделени во посебни параграфи, а сепак се содржани. Оваа форма на за и против есеј е прифатлива бидејќи авторот одбира по неколку за и против аргументи и во засебни параграфи ги спротивставува еден со друг сродните аргументи. На пример, *Постојат многу аргументи за и против абортусот. Противниците тврдат дека е апсолутно криминално да се направи абортус во која било фаза од бременоста, додека некои од екстремните поддржувачи на абортусот веруваат дека мајката треба да има право да решава за животот на своето бебе дури и една недела пред раѓање.*

Сепак, на крајот од овој есеј, односно во самиот заклучок се носат логички заклучоци но не се завзема страна дали авторот е за или против абортусот.

Модел есеј 2:

Добрите и лошите страни на абортусот

Абортусот е доста чувствително прашање. Постојано се дебатира дали абортусот треба да биде дозволен или не. Некои сметаат дека абортусот е многу штетен и дека воопшто не треба да е дозволен. Застапниците на оваа идеја сметаат дека абортусот е исто како извршување убиство бидејќи се убива човечкиот фетус. Други, пак, сметаат дека родителите треба да имаат право да изберат и дека не може да се зборува за убиство додека не се роди бебето. Луѓето кои мислат дека абортусот е штетен велат дека фетусот е нешто живо, човечко суштество кое е делумно формирано и дека да се направи абортус е да се убие плодот и да се изврши убиство. Луѓето кои мислат дека абортусот е во ред, велат дека тука не станува збор за убиство, па дури ни ако детето не се роди.

Постојат случаи кога абортусот е подобриот избор, односно е оправдан. На пример, ако постои компликација во бременоста и се утврди дека мајката може да настрада поради детето, се смета дека е во ред да се направи абортус. Важно е да се разберат различните идеи што стојат зад одлуката за абортусот. Правото на абортус треба да се остави на одлуката на мајката бидејќи мајката најдобро знае за нејзината состојба. Абортусот не треба да се смета за убиство во раната фаза на бременоста, односно во првите десет до дванаесет недели. Научните истражувања докажаа дека иако фетусот почнува да развива лице, раце, нозе и сл., до десеттата недела, нема свест и не претставува човечко суштество.

Постојат многу аргументи за и против абортусот. Противниците тврдат дека е апсолутно криминално да се направи абортус во која било фаза од бременоста, додека некои од екстремните поддржувачи на абортусот веруваат дека мајката треба да има право да решава за животот на своето бебе дури и една недела пред раѓање. Овие две крајности го сочинуваат континуумот во кој се одвиваше целата дебата во текот на изминатите неколку години во врска со абортусот и од сето ова не произлегла конкретна одлука. Припадниците на Националната организација за жени сметаат дека абортусот треба да остане легален и дозволен бидејќи сметаат дека секој има право да избере дали сака да го задржи бебето или да го абортира. Пресуден момент за одлуката дали да се абортира или не се става на прашањето за тоа кога точно фетусот станува човечко суштество. Противниците на абортусот го сметаат фетусот за човечко суштество, за личност од моментот кога клетката е зачната. Сепак, научниците тврдат дека фетусот не е човечко суштество и дека во првите неколку недели тој е само биолошки ентитет што се наоѓа во развојната фаза. Може да биде многу тешко точно да се наведе во кој момент ембрионот станува човечко суштество. Сепак, многу луѓе се согласуваат со фактот дека фетусот има човечка форма долго пред раѓањето. Ако се гледа на фетусот како на човечко суштество од мо-

ментот на зачнувањето, тогаш абортусот во која било фаза се смета за убиство. Но, дури и тогаш, дали бебето не е дел од мајката? И дали таа нема право да избере да го убие своето бебе ако така одбере? Во 2003 година, претседателот Буш потпиша закон за спречување на процедурите за абортус низ целата земја. Ова предизвика многу контроверзии, а Националната организација за жени силно се спротивстави. Таа смета дека е тоа инвазија на правата на жените. Оваа група сака абортусот да остане легален и достапен бидејќи сметаат дека секој има право да избере дали сака да го задржи бебето или да го абортира.

Значи, иако многу луѓе сакаат абортус, а други не го сакаат тоа, тука нема јасна линија и никој не може да најде дефиниција за тоа кога абортусот станува убиство, а кога треба да се дозволи. Сепак, на крај, треба да се остави на мајката и таткото да одлучат дали сакаат да го абортираат бебето. Но тоа треба да биде дозволено само во првите десет до дваесет недели од бременоста и лекарите не треба да дозволуваат абортус ако фетусот е во подоцнежните фази на развојот. Може да се заклучи дека ова треба да биде практика во сите држави. Абортусот е сериозна појава и треба дополнително да се истражува и разговара на таа тема со сите засегнати страни. Несогласувањата помеѓу застапувачите и противниците треба да се решаваат со активен дијалог.

Пример 1:

Есеј од ученик или од студент

Дали е добра одлука да живеете со родителите во текот на универзитетските години?

Многу млади луѓе кои влегуваат во високо образование избираат да учат во родниот град и да продолжат да живеат со своите родители во текот на своите универзитетски години. Живеење надвор од домот и самостојно учење може да биде голем чекор за младите луѓе и за нивните родители. Универзитетот може да биде вознемирувачки дури и за најсигурните. Има причини зошто младите сметаат дека е добро да живеат со своите родители. Една од најголемите предности на живеењето со родителите е тоа што може да се заштедат многу пари. Други предности се: тоа што нема да морате да ја доработувате домашната работа што ја исфрла алиштата, ставајќи ги садовите во мијалник, враќање назад кога тие се направи, правосмукање, чистење на живеат места од време на време и вадење на ѓубре се само некои од дневните задолженија кои треба да се направи околу куќата. И Ако не го направите тоа, вие ќе има повеќе време за учење. Исто така, ќе имате некој кој ќе ви готви убав оброк кога не можете. И најважно е поддршката и нема потреба од чувство на носталгија, бидејќи куќата е

веројатно онаа во која пораснавте, а вие може да го споделите вашиот животен простор со познати лица повеќе утешна отколку со случајни странци.изработка со досаден цимер или чувар е болка и ако сакате да земете слободно време од изнајмување и споделување. Недостатоци на живеење со родителите се: Вие немате приватноста или вашиот простор. Живејте со твоите родители ќе ве одземат од вашиот простор и приватноста. Не можете да ги повикате пријателите или да имате куќни забави, па ако сте сами или со цимер можете да имате забава до утрото и, исто така, ако удам со вашите родители, и нема да научат тешки лекции од животот. Лично, мислам дека зависи од личноста и од вашиот карактер. Лично сум поврзан со мајка ми и чувствувам дека ќе ми биде тешко да живеам сам во текот на моите универзитетски години, но мислам дека има добри факти кои докажуваат дека е добро да живееш со родителите, но има и лоши причини што нема да те научи дека мораш да бидеш независен и храбар во твојот живот.

Активности: Најдете ја темата. Најдете ја тезата. Дали е тезата добро разработена?

Активности: Одредете ги аргументите. Колку аргументи за и против ги нуди пишувачот?

Активности: Обележете го заклучокот. Дали е соодветен за она што претходи во есејот?

Пример 2:

Есеј од ученик или од студент?

Живеење со родителите за време на универзитетските години

Изборот дали да продолжите да живеете дома или да се преселите е една од најважните одлуки што треба да ги донесе младиот човек што влегува во високото образование. Некои студенти претпочитаат да живеат дома, без да направат големи промени во својот животен стил, но други силно веруваат дека универзитетот е од клучно значење за градење на нечиј лик и добивање на животно искуство, а се движат надвор игра голема улога во тој процес.

Постојат значителни предности за живеење со вашите родители низ универзитетските години. Главната корист е да не плаќате кирија, што е одличен начин за намалување на трошоците. Освен тоа, студент кој живее дома секогаш има некој што ќе готви и чисти наместо него, што обично е попогодно бидејќи има доволно време да учи. Уште еден плус е да се биде меѓу најблиските, во атмосфера на удобност и топлина. Да се биде блиску семејството семејство кое целосно ве поддржува и верува во вас.

Сепак, има многу придобивки од преселувањето поради студирањето на универзитет. Еден од најубедливите аргументи за напуштање на домот при запишување на универзитет е животното искуство. Тоа што не сте опкружени со членови на семејството ви помага да научите да решавате различни задачи во домаќинството, што ве прави посигурни и подготвени за идниот живот. Покрај тоа, тоа што не останувате во вашиот роден град значи дека можете да имате поширок избор на универзитети на кои можете да студирате. Изборот на вистинскиот универзитет има големо влијание врз академскиот напредок на ученикот и во иднина, за кариерата.

Кога сè ќе се земе предвид, постојат и предности и недостатоци за живеење со вашите родители за време на студирањето. Јас лично верувам дека само преселување од домот за време на студирањето на универзитет е подобра опција заради фактот што животното искуство кое го стекнувате со тоа што не живеете со вашите родители е непроценливо.

Активност: Одредете ја темата и тезата. Дали тезата е правилно поставена?

Активност: Одредете ги аргументите за и против.

Активност: Обележете го заклучниот параграф. Што сака да постигне пишуваачот со заклучокот?

Пример 3:

Есеј од ученик или студент

Живеење со родителите во текот на универзитетските години – добра или лоша идеја

Традиционално, студентите одат на универзитет не само за да студираат и да стекнат одредени професионални вештини и знаења туку и за да научат што значи да го напуштат домот на своите родители и да живеат сами. Сепак, нештата се сменети во последно време. Студентите живеат со своите родители и додека студираат. Студирањето во денешно време стана многу флексибилно, учениците можат да учат од дома или на далечина. Некои од факторите што придонесуваат за тоа се зголемените финансиски побарувања за сместување и школарина. Затоа, студентите открија други алтернативи, а една од нив е да се живее со родителите за да избегне двојно плаќање на трошоците за живеење.

Јас лично сметам дека живеењето дома за време на студирањето не е добра идеја. За повеќето студенти, универзитетските години се период

кога можат да станат независни. На факултет, студентите управуваат со сопственото време и прават рамнотежа меѓу приоритетите. Што е најважно, тие управуваат со парите што ги имаат и со своите вештини за живот. Но тоа не е случај со студентите кои за време на студирањето живеат дома со своите родители. Животни вештини научени од оние што живеат сами не се толку присутни кај студентите кои живеат дома. Исто така, родителите се соочуваат со голем број предизвици кога не живеат повеќе со деца туку со возрасни, т.е. со своите „возрасни“ деца.

Сепак, уште една причина поради која студентите можат да изберат да останат дома е нивната приврзаност кон родителите. За нив, забавно и радосно е да останеш дома, особено поради семејната поддршка што доаѓа од различни членови. Друга причина би можела да бидат здравствени проблеми на кои им е потребно големо внимание и персонализирана грижа, барајќи од нив да останат дома. Разделбата е тешка за некои од нив и затоа, тие можат да изберат да останат дома и да се приспособуваат бавно на промените. Таквите категории на студенти го сметаат универзитетот повеќе како работа отколку целосен стил на живот. Тие посетуваат настава, но работат за да го одржат својот приватен живот одделен. Најважно е да се забележи отсуството на животни лекции што се достапни на универзитет, а тоа нема да биде случај додека се дома. Затоа, оваа ситуација и постоењето на овој избор секогаш е предизвик за родителот и за ученикот. Од која и да е причина студентот да избере да остане дома, важно е да се анализира ситуацијата и да се осигура дека двете страни не губат ништо.

Живеењето сам се смета дека е доста критичен чекор во процесот на созревање, па затоа би помислиле дека живеењето дома значи да се откажете од дел од универзитетското искуство. Но да живеете дома додека сте во универзитет, можеби да е една од најдобрите одлуки што ги донесувате.

7. **Активност:** Одредете ги темата и тезата.

Активност: Одредете го воведниот параграф. Дали е добро конципиран?

Активност: Одредете ги аргументите. Поделете ги на за и против.

Активност: Дали се редоследно и смисловно подредени аргументите за и против?

Активност: Дали се јасно наведени аргументите за и против?

Активност: Одредете го заклучокот. Дали е тој структуриран според правилата на моделот на овој вид есеј?

Користена литература

Кирилица

Група автори. (2017). Правопис на македонскиот јазик. Скопје: Институт за македонски јазик „К. Мисирков“.

Јанушева, В., Костадиновска-Стојчевска, Б. (2017). *Академско пишување I*. Битола: Универзитет „Св. Климент Охридски“, Педагошки факултет.

Латиница

4 Paragraph Structure for problem/Solution Essay. (2012). <http://bit.ly/2CT-k3ZU>, 1.12.2017.

Anson, C. M., Schwegler, A. R. (2003). *The Longman Handbook for Writers and Readers*. 2nd ed. New York: Longman.

Bailey, S. (2003). *A Handbook for International Students*. Second edition. Routledge.

Bailey, S. (2003). *Academic Writing - A practical guide for students*. Routledge.

Blue, T. "A Partial Defense of the Five-Paragraph. Theme as a Model for Student Writing." <http://bit.ly/2v3PS1F>, 25.3. 2004.

Blue, T. "AP English Blather." <http://bit.ly/2E69Cle>, 3.2.2004.

Booth, W. C. (2003). *The Craft of Research*. 2nd ed. Chicago: University of Chicago Press.

Dietsch, B. M. (2006). *Reasoning and Writing Well: A Rhetoric, Research Guide, Reader, and Handbook*. (Fourth Edition). McGraw-Hill.

Ede, Lisa. (1989). *Work in Progress*. New York: St. Martin's Press.

Gage, John T. (1991). *The Shape of Reason: Argumentative Writing in College*. New York: Macmillan Publishing Company.

Gillet, A., Hammond, A., Martala, M. (2009). *Successful Academic Writing*. Pearson Education Limited.

Kearney, V. (2017). How to Write a Problem Solution Essay: Step by Step. <http://bit.ly/2CputQb>, 1.12.2017.

Lunsford, A., Ruskiewicz, J (1999). *Everything's an Argument*. Boston/New York: Bedford/St. Martin's.

Pell, C. IELTS Writing Task 2, Problem and Solution Essay Lesson. <http://bit.ly/2E8FMwt>, 6.12.2017.

Robitaille, J., Connelly, R. (2007). *Writer's Resources: From Paragraph to Essay*. (Second edition). Thomson Wadsworth.

Rosen, L. J., Behrens, L.(1997). *The Allyn & Bacon Handbook*. Boston: Allyn & Bacon.

Shen, A. "Study looks at role of writing in learning". <http://bit.ly/2lUXZaa>, 3.2.2004.

Swales, J. M., Feat, B. C. (2012). *Academic Writing for Graduate Students, Essential Tasks and Skills*. Third edition. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Warburton, N. (2006). *The Basics of Essay Writing*. Routledge.

Zemach, D. E., Rumisek, L. A. (2005). *Academic Writing: from paragraph to essay*. Macmillan.

Valdes, Olivia. (2019). An Introduction to Academic Writing. <https://bit.ly/2ItKF8T>, 20.1.2019.

Nordquist, Richard. (2019). What Is Expository Writing? <https://bit.ly/2KuCThD>, 20.1.2019.

Fleming, Grace. (2018). Tips on How to Write an Argumentative Essay. <https://bit.ly/2KH6WCC>, 20.1.2019.

Fleming, Grace. (2018). Writing an Opinion Essay. <https://bit.ly/2v1ITDR>, 20.1.2019.

Nordquist, Richard. (2018). Essay Assignment: Descriptive and Informative Profile. <https://bit.ly/2KA5eD9>, 20.1.2019.

Nordquist, Richard. (2018). How to Write a Narrative Essay or Speech. <https://bit.ly/2CrlC1G>, 10.1.2019.

Fleming, Grace. (2018). 50 Argumentative Essay Topics. <https://bit.ly/2nvrTxv>, 10.1.2019.

Cline, Austin. "What Is an Argument?" <https://bit.ly/2Z790qR>, 7.12.2018.

Nordquist, Richard. Argument Structure in English Grammar. <https://bit.ly/2UQ3hqd>, 25.2.2018.

Nordquist, Richard. Data Definition and Examples in Argument. <https://bit.ly/2P5Yr2E>, 7.12.2018.

Ексцерпирани извори

BBC: Атина е најгостопримлив град во Европа. <http://bit.ly/2E6aQwY>, 25.12.2017

Bravehost.com/biblioteka/4-evtanazija.pdf. <http://bogomislie>. 17.12.2010
8.1.2018. Заев за грка ТВ Алфа: немаме црвени линии, ако на Грција ѝ е важно, ќе разговараме за преименување на аеродромот. <http://bit.ly/2CFSK4C>, 8.1.2018.

Измени во законот: До една година одземање возачка за пребрзо возење. <http://bit.ly/2CRwl5b>, 25.12. 2017.

Кинеси цар наредил потрага по елискир за бесмртноста. <http://bit.ly/2EXQd78>, 25.12.2017.

Напаѓачот од Њујорк бил самоук бомбаш. <http://bit.ly/2lXBAZT>, 25.12.2017.

Сервер: По долго време Балканот повторно стана проблем.

<http://bit.ly/2lTlaAQ>, 25.12.2017.

Вакцините се канцер во шприц! <https://bit.ly/2VFNeIz>, 20.01.2019.